ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв
імені Валентини Волошиної

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Д И П Л О М Н А Р О Б О Т А

на тему: **ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ М.МОНТЕССОРІ У СУЧАСНОМУ ЗДО**

Студентки 4 курсу ПДЛ групи
Освітньої програми Дошкільна освіта. Логопедія
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти бакалавр
Бабенко Юлії Володимирівни

Науковий керівник Більська О.В., канд. пед. наук, доц.

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
_____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2020 рік

З М І С Т

ВСТУП…….. 3

РОЗДІЛ І. ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА МАРІЇ МОНТЕССОРІ 6

1.1. Життєвий шлях Марії Монтессорі як основа її педагогічної концепції……..……..…… 6

1.2. Сенсорне виховання та доматематична підготовка дітей у педагогічній системі М.Монтессорі…….. 1 0

1.3. Вивчення основ математики за системою М.Монтессорі……. 1 5

1.4. Мовна підготовка та «космічне виховання» за системою М.Монтессорі……..…….. 2 0

РОЗДІЛ ІІ. ВИХОВАТЕЛЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ М.МОНТЕССОРІ……. 2 8

2.1. Стан впровадження ідей Марії Монтессорі у сучасних дошкільних освітніх закладах……..……. 2 8

2.2. Проблема професійної готовності до втілення ідей М.Монтессорі в освітній процес ЗДО……..…… 3 4

2.3. Діагностика готовності майбутніх вихователів до релізації ідей М.Монтессорі на практиці……..…….. 4 0

ВИСНОВКИ……..…… 4 5

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……. 4 8

ДОДАТКИ……..……... 5 3

ВСТУП

Педагогічна система М.Монтессорі репрезентує теорію вільного виховання й сенсуалізму (відчуття - єдине джерело знань) у педагогіці. Використовуючи гуманістичний підхід до дитини і розміщуючи його в центрі своєї педагогічної системи, М.Монтессорі підпорядковує всі педагогічні принципи потребам дитини.

Педагогіка М.Монтессорі залишається актуальною і сьогодні, завдяки гуманістичним підходам до процесу виховання та навчання дітей. Основним завданням педагогіки М.Монтессорі є спонукання дитини до гармонійного всебічного саморозвитку, що відбувається у спеціально створеному педагогом середовищі, у якому дитина займає провідну роль, а вихователь лише допомагає їй у цьому [6, с.91].

Зростаючий інтерес до наукових ідей і поширення досвіду М. Монтессорі в освітній галузі сприяв вивченню її методичної системи. Дослідженням педагогічної спадщини М. Монтессорі займалася значна кількість як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Різні аспекти виховної системи відомого італійського педагога М. Монтессорі, її педагогічна діяльність аналізується в широкому спектрі наукових публікацій вітчизняних вчених, педагогів (А. Андрушко, В. Горюнова, І. Дичківська, Б. Жебровський, В. Золотоверх, Н. Кравець, Т. Михальчук, Т. Мостова, Т. Поніманська, Н. Прибільська, О. Савченко, К. Стрюк) та представників зарубіжної наукової школи (Г. Кольберг-Шредер, Р. Крамер, П. Лілард, Е. Стендінг, Д. Фішер, Е.Хейнсток, Т. Хелбруг).

Основною ідеєю вільного виховання, за М. Монтессорі, є «самотворення» особистості дитини на основі виявлення законів її розвитку. Це дозволило педагогу створити власну систему виховання і навчання, яка б давала змогу працювати індивідуально з кожною дитиною, спостерігати, вивчати її. Для досягнення поставленої мети педагог розробила спеціальні дидактичні матеріали, що допомагали дітям самостійно розвиватися, виховуватися, навчатися.

Педагог виступає як помічник дитини, а не як регламентатор її розвитку. Таким чином, Монтессорі-педагогіка орієнтована на особистість дитини і визнається унікальною, а також гуманістично спрямованою і дуже продуктивною багатьма педагогами.

Аналіз філософської, психолого–педагогічної та методичної літератури, вивчення досвіду роботи педагогів дошкільних установ дали можливість виділити невідповідність і протиріччя між:

- старими методами навчання, виховання та розвитку дітей і новими умовами життя, які потребують інтегративного підходу до освіти дошкільника;
- індивідуальними мінливими потребами кожного вихованця і консервативнстю традиційного навчально-виховного процесу, орієнтованого на середнього вихованця;
- потребою вихователя в оновленні психолого-педагогічних знань, інтересом до передового педагогічного досвіду, з одного боку, й усталеними стандартами змісту, форм і методів освітньо-виховного процесу, з іншого.

Наявні суперечності, а також актуальність проблеми впровадження досвіду італійського педагога спонукали нас до вибору **теми дослідження:** «Особливості реалізації ідей М.Монтессорі у сучасному ЗДО».

Об'єкт – педагогічна система і педагогічні ідеї Марії Монтессорі.

Предмет – реалізація ідей М. Монтессорі у сучасній дошкільній освіті.

Мета – ознайомитися з педагогічними поглядами Марії Монтессорі та дослідити стан та перспективи їх впровадження в сучасних дошкільних закладах.

Відповідно до об’єкта, предмета та мети дослідження визначено такі **завдання:**

1. Розглянути життєвий шлях і педагогічну діяльність М. Монтессорі.
2. З’ясувати особливості використання дидактичного матеріалу в системі М.Монтессорі.

3. Виявити стан впровадження ідеї М.Монтессорі у сучасних закладах дошкільної освіти.
4. Дослідити готовність сучасних майбутніх вихователів до реалізаціїї Монтессорі-педагогіки в умовах ЗДО.

Відповідно до завдань було застосовано такі **методи дослідження:** *теоретичні* (аналіз, порівняння та узагальнення інформації наукових джерел з проблеми дослідження; вивчення педагогічного досвіду) були використані з метою висвітлення концептуальних ідей Монтессорі-технології та методичних аспектів використання її дидактичних матеріалів; *емпіричні* (вивчення ППД, опитування студентів, спостереження за роботою вихователів) для з'ясування сучасного стану впровадження основних положень технології у практику ЗДО та його майбутніх перспектив.

Експериментальна база дослідження. Дослідженням було охоплено ЗДО №51 м.Вінниця та ВДПУ ім.М.Коцюбинського. Було обстежено вихователів дитсадка та студентів 4-го курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Структура дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг становить 68 сторінок, основний зміст викладено на 47 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА МАРІЇ МОНТЕССОРІ

1.1. Життєвий шлях Марії Монтессорі як основа її педагогічної концепції

М.Монтессорі народилася 1870 р. неподалік портового міста Анкона, що на Адріатиці, в сім'ї військового. Батьки її були глибоко релігійними людьми, неухильно дотримувалися католицьких правил і звичаїв. У такому дусі виховували і свою єдину дочку [20, с.98].

Шістнадцятилітньою вона вступила до Технічної школи Мікеланджело Буанаротті з наміром здобути професію інженера. Однак невдовзі її інтереси переорієнтувалися на медицину. Директор медичної школи при Римському університеті зустрів її заяву словами: "Бажання стати лікарем не тільки безпрецедентне, а й неможливе для жінок". Коли в прийомі до школи їй було остаточно відмовлено, вона звернулася по допомогу до Папи Льва XIII. Його втручання дозволило Марії стати першою жінкою-студенткою Римського університету. Марія стала студенткою медичного факультету університету. На той час це був ризикований вчинок, оскільки вища освіта жінок не схвалювалася. У липні 1896 р. М.Монтессорі отримала (перша серед жінок Італії) диплом доктора терапії та хірургії Римського Університету. Проте працювати домашнім лікарем Монтессорі не довелося – пацієнти не відчували довіри до жінки-лікаря .

У 1899 р. М.Монтессорі запропонували стати директором Римського Ортофренічного інституту. Вона взялася за дуже складну справу — виховання й освіту розумово відсталих дітей, кинутих батьками і взятих під опіку державою. Суспільство відмовилося від них, Монтессорі було дозволено експериментувати з ними. Саме тут зародився знаменитий "метод Монтессорі", поширений у сьогоднішніх західноєвропейських загальноосвітніх школах.

Педагогічна система М.Монтессорі випливає з ідей двох французьких лікарів – Жанна-Гаспара Ітара й Едуарда Сегена. Ці французькі психіатри і педагоги теоретично обґрунтували і практично довели неабиякі можливості виховання дітей з особливими потребами за допомогою спеціальних вправ. В ідеї Е.Сегена про доцільність застосування у процесі виховання нормально розвинених дітей фізіологічного методу, що ґрунтується на індивідуальному дослідженні дитини, організації виховних прийомів з урахуванням фізіологічних і психологічних явищ, М.Монтессорі побачила потенціал, реалізація якого могла б реформувати школу, виховання загалом. Ж.Ітар практично довів можливість за допомогою особливих вправ виховувати розумово відсталих дітей. Він же обґрунтував методичний розвиток слуху в глухонімих дітей. Е.Сеген у вихованні фізично слабких дітей вправами для м'язів запропонував розвивати їхню рухову здатність, починаючи з імітації як пасивної вправи, яка наслідує всі види довільних рухів. Після цього відбувалося систематичне виховання зовнішніх відчуттів, ознайомлення з формами предметів, інтелектуальне і моральне виховання.

Після багаторічних наукових пошуків М.Монтессорі розпочала створення системи, яка мала бути строго індивідуалізованою, давала б змогу педагогові спостерігати за дитиною і вивчати її. Посередником між педагогом і дитиною, за її переконанням, має бути дидактичний матеріал, покликаний пробудити самодіяльність дитини, допомагати її самовихованню, самонавчанню, саморозвиткові. Зібравши, осмисливши й інтегрувавши компоненти багатьох педагогічних теорій (Р.Перейри, Ж.-Г.Ітара, Е.Сегена, Дж.Локка, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г.Песталоцці, Ф.Фебеля та ін.), М.Монтессорі розробила цілісну систему, в якій відсутність, на перший погляд, теоретичної новизни й оригінальності, за багатьох безперечних переваг, є її головною практичною силою.

М.Монтессорі вирізнила в методі Е.Сегена провідну роль духовного моменту — педагог повинен уміти звертатися до людини, яка дрімає в душі дитини. Вихователь є каталізатором процесу виховання або його

помічником. Матеріали, що впливають на почуття, спонтанна активність, нові цікаві іграшки, а також можливість і свобода вчитися за індивідуальною програмою становлять основу методу М.Монтессорі. Дітям дозволяється робити помилки, їх не критикують. Дитина має почуття глибокої особистої гідності, яке легко поранити — це одна з головних ідей методу М.Монтессорі [32, с.59].

У 1907 р. М.Монтессорі трапилася нагода застосувати на практиці свою теорію та результати перших спостережень і дослідів. Генеральний директор Римської домобудівної асоціації Е.Таламо, наважившись на соціальний експеримент, запропонував їй відкрити в реконструйованих Асоціацією будинках новий тип дошкільного закладу – денний притулок, школу для малюків. В Сан-Лоренцо М.Монтессорі відкрила школу під назвою "Будинок дитини". Спочатку у ній навчалося 50 некерованих дітей. Комісії визнали, що вони не піддаються навчанню, хоча діти були просто соціально і культурно знедоленими, жили в злиднях, не мали можливості навчатися, досита їсти і жити в нормальній сім'ї. Колеги були вражені тим, як доктор медицини могла так низько впасти. Вони вважали, що, обіймаючи посаду вихователя в бідному районі, вона деградує як вчений і особистість.

Створений «Будинок дитини» М.Монтессорі використала як своєрідний експериментальний майданчик. Спеціальне середовище в ньому стимулювало природний розвиток дітей. Навчалися вони з 9 до 16 години, а їхні заняття поєднували вільні ігри з молитвами, пізнавальну діяльність – зі співами. Все в школі було зорієнтовано на те, щоб привчити дитину до самостійності, сприяти її різнобічному вдосконаленню, допомогти їй організувати свою діяльність, реалізувати свою природу. Не визнаючи класно-урочної системи, М.Монтессорі змінила інтер’єр приміщень, у яких навчалися діти. Навіть трирічна дитина могла переставляти відповідно до своїх потреб легкі переносні столики, маленькі стільчики й крісла. Різновікові Монтессорі-групи об’єднували вихованців від 2-х з половиною до 6-ти років. Кожен з них вчився працювати наодинці або разом з іншими. Цей

вибір дитина робила сама, дотримуючись основних правил групи і спонукаючи до цього інших. Новачкам допомагали старші, досвідченіші. Здобувши згодом навчальні навички, вони вже допомагали тим, хто цього потребував. Так малюки вчилися поводитися у товаристві різних людей, тобто набували навичок соціальної поведінки.

За таких умов у дітей швидко з'являвся довільний, внутрішній інтерес до занять, що й було метою виховання. Цей досвід М.Монтессорі виклала в книзі «Метод наукової педагогіки, застосовуваний до дитячого виховання у Будинках дитини» (1909). Через кілька років стало зрозуміло, що її соціально-педагогічний експеримент завершився успіхом.

Педагогічні ідеї м Монтессорі стрімко здобували прихильників у різних країнах. Багатьох із них у 20-40-ві роки вона відвідувала особисто, організовуючи там з феноменальним успіхом лекції й демонстраційні заняття. Всюди створювалися дитячі заклади, які працювали за системою М.Монтессорі. Її педагогіка не знала державних, національних і релігійних кордонів. Одним із сподвижників М.Монтессорі був доктор медицини, професор Піццалі, який створив в Італії школу наукової педагогіки, що мала за мету підготовку вихователів у дусі нового плину педагогічної думки. Також ідеї М.Монтессорі підтримував відомий антрополог Джузеппе Серджі, який у своїх педагогічних працях визначав шлях до відродження людства як методичне вивчення об'єкта виховання під керівництвом педагогічної антропології й експериментальної психології. Серед друзів М.Монтессорі були австрійський психіатр, психолог З.Фрейд, американський філософ, психолог і педагог Дж.Дьюї, швейцарський філософ, психолог Ж.Піаже, американський винахідник у сфері техніки Т.Едісон та ін. [39, с.2]

Противник насильства і тоталітаризму, глибоко релігійна людина, М.Монтессорі після встановлення фашистської диктатури Беніто Муссоліні була змушена виїхати з Італії. Перебуваючи в Індії під час Другої світової війни, вона вивчала східну мудрість, заснувала Індійський Монтессорі-рух, який швидко набув там великої популярності. Він дотепер має багато

прихильників. Повернувшись після війни до Європи, вона читала лекції на започаткованих в Італії у 1913 р. на міжнародних навчальних курсах. З часом їх було організовано в Іспанії, Бельгії, Голландії, в Англії на Цейлоні.

В одній з останніх праць «Всотуючий розум» (1949) М.Монтессорі заснувала напрям, що зосередився на проблемах розвитку дітей протягом перших трьох років життя, оскільки саме в цьому віці вона бачила величезні потенційні можливості формування особистості людини.

Праці М.Монтессорі були перекладені майже всіма мовами світу. Найвідоміші з них: «Метод наукової педагогіки» (1909), «Педагогічна антропологія» (1913), «Самовиховання та самонавчання у початковій школі» (1922), «Виховання для нового світу» (1946), «Розвиток потенційних можливостей людини» (1948), «Формування людини» (1950). Висунення кандидатури М.Монтессорі для присудження Нобелівської премії в 1949, 1950 і 1951 рр. свідчило про всесвітнє визнання її творчого доробку. Її приймали королі, президенти і прем'єр-міністри. На знак її впливу на французьку освіту їй було вручено орден Почесного легіону, декілька країн присудили їй докторські ступені.

Життя М.Монтессорі обірвалося у 1952 р. у Голандії, однак її ідеї популярні й нині. Усе це підтверджує слова російської послідовниці педагогіки М.Монтессорі Ю.Фаусек, яка у 1924 р. писала: «Настане час, коли школи Монтессорі вкриють мережею всю Європу… Немає більш інтернаціонального методу виховання дітей, ніж метод Монтессорі. Найрізніші діти найрізніших країн у виявах свого інтелектуального розвитку є дітьми однієї нації – дітьми мислячого людства» [45, с.43].

1.2. Сенсорне виховання та доматематична підготовка дітей у педагогічній системі М.Монтессорі

М.Монтессорі вважають основоположником сенсорного виховання дітей. Вона вважала, що, виховуючи відчуття дитини потрібно керуватися співпрацею з природою та підпорядковуватись одному з її законів, а саме:

розвиток дитини відбувається за допомогою освоєння нею оточуючого світу, використовуючи власні відчуття. Чим швидше дитина навчиться керувати своїми органами чуттів, тим повнішим і швидшим буде її розумовий розвиток [47, с.81].

М.Монтессорі створила спеціальні дидактичні матеріали для розвитку сенсорики дітей (додаток А). Як педагог і лікар М.Монтессорі розуміла, що для духовного розвитку дитини важливо навчити її відчувати [23, с.10]. Її матеріали сприяють полегшенню природного розвитку дитини та готують її до життя в оточуючому середовищі. Сенсорні матеріали побудовані таким чином, щоб розвивати окремі сфери відчуттів, таких як смак, нюх. На цих матеріалах дитина вчиться розрізняти колір, вагу, форму предметів. Матеріали побудовані за принципом: «від простого до складного». Кожен матеріал містить складність різного ступеня, але всі разом вони зв’язані між собою і утворюють єдине ціле.

Проводячи спостереження М.Монтессорі зробила висновок, що в сенсорному вихованні дітей важливою є не тільки оптимальна організація матеріалу для сприймання, а й формування дій з цим матеріалом, оскільки саме вони характеризують розвиток цього процесу. Можливість оволодіння новими діями значною мірою залежить від досягнутого кожною дитиною рівня перцептивного розвитку. Цей рівень має бути достатнім для того, щоб дошкільник міг учитися викопувати нові для нього перцептивні дії. М.Монтессорі вважала, що у дітей дошкільного віку інтенсивно розвивається сприймання таких просторових ознак і відношень предметів як форма, величина, довжини, ширина, висота, положення, віддалення. Особливістю просторової орієнтацій дошкільників є певна розбіжність між чуттєвим сприйманням і словесним означенням просторових ознак і відношень. Так, діти легко розпізнають високі її низькі предмети, повороти праворуч або ліворуч, але правильно означити їх не можуть. Ця розбіжність між сприйманням і словом певною мірою усувається під впливом навчання дітей

розрізняти і правильно називати просторові ознаки і відношення. Засвоєння назв сприяє узагальненому їх відображенню її осмисленню.

Дошкільники легше усвідомлюють напрями "вгору-вниз", "вперед-назад", ніж "вправо-вліво". Передумовою розрізнення напрямів "вправо-вліво" є чітке розрізнення правої і лівої рук. Для молодшого дошкільника воно ускладнюється відсутністю видимих зовнішніх ознак та зв'язку між уявленнями про руку, якою вона їсть, малює, та її назвою. Труднощі становить для дошкільника розрізнення правої і лівої рук людини, що стоїть навпроти, орієнтування в напрямах на площині сторінки, на малюнку. Діти трьох-чотирьох років в таких ситуаціях по диференціюють напрями. Щоб це зробити, треба уявляти поворот, мислено стати в позицію іншої .людини. Діти середнього дошкільного віку нерідко самі відтворюють цей поворот. Старші дошкільники певною мірою переходять від зовнішніх до уявних дій, звільняються від супроводу дій жестами.

Діти легко розрізняють форми відомих предметів навіть у досить складних силуетних або контурних їх зображеннях. Сприймання ж абстрактної геометричної форми тільки починає складатися в дошкільному віці. Спочатку діти «опредмечують» геометричну форму: коло — це колесо, коліщатко; трикутник — дах хатки; прямокутник — віконце, хатка без даху тощо. Ототожнення геометричної форми з предметом особливо виразно виступає у молодших дошкільників до початку спеціального ознайомлення з геометричними формами та їх назвами. Пізніше це ототожнення змінюється на уподібнення: коло — це коліщатко. Сприймання геометричної форми як подібної до предмета — початок виділення форми предмета як його конкретної ознаки, тобто абстрагування форми [36].

Сприймання величини предметів здійснюється шляхом практичного і сенсорного зіставлення предметів за їх величиною, яке в умовах спілкування з дорослими замінюється словами (назвами величини). Розрізнення величини предметів спершу зводиться до їх диференціювання за загальними розмірами. Трирічні діти замість найвищого або найдовшого предмета

вказують на найбільший з усіх порівнюваних. Збагачення, практики дошкільників оперувати предметами, відносити до них слова «великий — високий», «великий — довгий» і т. ін., поступово веде до усвідомлення ними різниці у висоті, довжині та ширині. Спочатку діти бачать ту чи іншу протяжність предметів там, до приблизно однакові всі виміри, крім одного. Висоту діти пов'язують з вертикальним положенням предметів і усвідомлюють її переважно як значну протяжність вгору. Порівнювати уявлювані предмети за повною протяжністю дітям важче, ніж реальні [36].

Сприймання множин предметів виникає в дітей у процесі практичного оперування ними. Вже на перших своїх етапах воно є процесом, здійснюваним через такі операції, як спостереження, виділення окремих елементів сукупності предметів, зіставлення їх, розкладання, групування тощо. У сприйманні дітей молодшого дошкільного віку кількісні відношення предметів ще зливаються з просторовими ознаками, такими як величина, розміщення тощо. Наприклад, якщо чотири кубики розміщено на більшій площі, ніж п’ять кубиків, то діти вважають, що у першій групі кубиків більше, ніж у другій [41].

Перше усвідомлення кількісного складу множин, абстрагування кількості від інших ознак предметів пов'язано у дошкільників з конкретною ситуацією і практичною дією, що являє собою зіставлення один по одному членів даної множини з членами іншої.

Важливу роль в усвідомленні дітьми кількісних відношень предметів відіграє слово. Судження про кількісну однаковість двох предметних множин виникають у результаті більш чи менш розгорнутого спочатку практичного, а потім і масленого зіставлення предметів. Сприймання часу, як показали дослідження М.Монтессорі, оцінка тривалості й послідовності подій проходить у дошкільному віці довгий шлях розвитку. Орієнтування в часі молодших дошкільників що засновано переважно на позачасових моментах, наприклад, на добре знайомих дитині діях, що відбуваються періодично (вставання, вмивання, снідання, прогулянка тощо) [41]. Точність локалізації

подій у часі пов'язана з усвідомленням їх причинових залежностей. Старші дошкільники вже правильно відтворюють їх послідовність, початок і закінчення, що особливо помітно в їх оповіданнях за картинками. Найбільш неточними є уявлення дітей про великі проміжки часу та про події більш-менш віддаленого минулого.

Як бачимо, доматематична підготовка дітей відбувається в більшості опосередковано в процесі роботи з матеріалами зон “Навички практичного життя” і “Сенсорика” та окремими матеріалами інших навчальних розділів. М.Монтессорі надавала великого значення накопиченню "підсвідомих знань" на етапі доматематичної підготовки. В подальшому вони мають бути усвідомлені дитиною при безпосередній допомозі вихователя чи самостійно. За визначенням М.Г.Сорокової, доматематична підготовка в системі Монтессорі відбувається завдяки насамперед:

1) високій алгоритмізації процесу виконання будь-якого виду діяльності; оволодіння раціональними способами дій з предметами;
2) збагаченню сенсорного досвіду дітей, ознайомлення їх з нормативними якостями предметів — розмір, форма, колір, вага, звук, смак тощо — в різноманітних ступенях їх прояву; розвиток сенсорних еталонів;
3) розвитку елементів математичних уявлень про схожості і відмінності, про їх відношення, функціональну залежність, відображення, про величину, чисельність, переміщення, про частину і ціле тощо;
4) формуванню логічних операцій на основі дій з конкретними предметами - порівняння і парування, серіація, класифікація на основі тієї чи іншої ознаки тощо;
5) непрямій підготовці до виконання арифметичних операцій і до виведення формул квадрата і куба, бінома і тринома;
6) розширенню словникового запасу за рахунок понять, що відбивають просторові відношення, ступені прояву тих чи інших властивостей предметів, саме математичних термінів тощо, а також практики застосування їх у мовленні;

7) оволодінню навичками навчальної діяльності — вмінню зосереджено працювати, уважно дивитися і слухати, займатися самостійно, доводити почате діло до кінця [44].

Монтессорі-матеріал дозволяє не тільки зрозуміти суть математики, а й відчути на сенсорному рівні різноманітні абстрактні поняття. Дитина може потримати в руках, відчути форму, вагу таких кількостей, як одиниця, десяток, сотня і тисяча.

Квадрати і куби чисел від одного до десяти подані М.Монтессорі у вигляді квадратів і кубів із кольорових намистинок. Короткі ланцюжки намистинок діти можуть викласти в ряд, покласти одну на одну. Дитина здатна самостійно згорнути певним чином ланцюжок і виявити, що в нім стільки ж намистинок, як і в кубі. Тобто дитина знайомиться з лінійним рахунком, з квадратом і кубом числа; щоразу це відбувається в процесі відкриття, яке вона робить самостійно, працюючи з Монтессорі-матеріалами. Внутрішня логіка роботи з математичним матеріалом така, що в ній чітко визначені дві якісно різні мети: пряма і непряма. При цьому пряма мета завжди працює на зону актуального розвитку дитини, а непряма на зону найближчого розвитку. Звернення дитини до одного і того ж матеріалу у різному віці може природним шляхом змінювати значення цих цілей, коректувати їх зміст. Багато матеріалів, які спочатку були призначені для розвитку і уточнення сенсорних відчуттів у молодших, перетворюються для старших в "матеріалізовані абстракції" математичного тлумачення. Сприйняті і увібрані несвідомо, на рівні відчуття, вони поступово знаходять в голові дитини поняття [47, с.247].

1.3. Вивчення математики за системою М.Монтессорі

М.Монтессорі внесла у вивчення математики такі особливості викладання, які дозволяють вважати цей розділ “пелиною” її педагогічної спадщини, а запропонований нею матеріал — дійсно “золотим”. Одна з найважливіших особливостей М.Монтессорі у навчанні дітей математики

полягає в тому, що з перших кроків вона прагне донести до дитини ключову концепцію десяткової системи числення. Дитина знайомиться на так званому "золотому матеріалі" з кількостями: з окремими "золотими" намистинами — одиницями, стрижнями — десятками, квадратами — сотнями. кубами — тисячами. Стає очевидним: кожний розряд містить не більше дев’яти одиниць [47, с.245].

При подальшій побудові багатозначних чисел переслідується мета продемонструвати дитині їх загальну структуру. При цьому починають безпосередньо з чотиризначних чисел. Після цього переходять до чотирьох арифметичних дій з ними: додавання, віднімання, множення і ділення. Тут теж ставиться мета — показати загальний алгоритм, розкрити зміст цих операцій, а тому, вважає М.Монтессорі, не має суттєвого значення, на прикладі однозначних чи багатозначних чисел це відбувається.

Ключова концепція десяткової системи і загальний алгоритм чотирьох арифметичних дій з багатозначними числами є базисом для подальшого вивчення математики. Далі вивчення математики за методом М.Монтессорі відбувається у кількох напрямах:

- послідовний рахунок і запам'ятовування загальноприйнятих назв чисел від нуля до двадцяти, потім до ста і до тисячі;
- розв'язування прикладів за допомогою цілої серії матеріалів і поступове запам'ятовування таблиць додавання, віднімання і навіть множення (ділення);
- геометрія: опосередковане знайомство з поняттями конгруентності, подібності і рівновеликості, властивостями плоских геометричних фігур і просторових тіл, площею і об'ємом. Цій меті служить цілий ряд класичних матеріалів М.Монтессорі [2].

В основі підходів до становлення у дітей математичного мислення лежить поняття "матеріалізованих абстракцій" — так називала М.Монтєссорі спеціальний дидактичний матеріал, призначений для вправ з математики [47, с.246]. Вона розглядала сам предмет математики не як суму спеціальних

знань, а як позицію людини, як особливий метод оволодіння світом за допомогою його пізнання, діяльності, емоційної роботи.

Якщо говорити про внутрішні взаємозв'язки вправ з математичним матеріалом, то в них відслідковуються насамперед лінії, арифметики, геометрії і основ теорії множин.

Дії, які виконує дитина, вправляючись з матеріалом, природні і прості для неї. Вона впорядковує, вимірює, систематизує, маніпулює з простими предметами навколишнього середовища. Саме ці дії ведуть до проявів математичного пізнання. Поступово і опосередковано через предмети середовища, дитина самостійне формує математичне поняття. В результаті роботи з матеріалом Монтессорі конкретні аспекти на початковому етапі роботи при переході на більш високий рівень абстрагуються відбувається процес переходу конкретного в абстрактне [2].

Головними розділами математичної зони у навчальному середовищі Монтессорі-класу для дітей, які починають вивчати математику, є рахунок від нуля до десяти, десяткова система, лінійний рахунок, математичні операції з десятковою системою, автоматизація навичок математичних операцій (додавання, віднімання, множення, ділення).

В залежності від призначення математичний матеріал М.Монтессорі поділяється на чотири групи: "Введення в світ чисел від 1 до 10", "Введення в десяткову систему обчислення, знайомство з чотирма основними арифметичними діями", "Послідовний рахунок до тисячі", "Вправи на арифметичні дії і запам'ятовування таблиць додавання, множення, віднімання і ділення". Надамо коротку характеристику матеріалам кожного розділу.

До першої групи належать математичні матеріали, які допомагають дитині засвоїти рахунок до десяти, навчитись впізнавати та зображати числа за допомогою цифр, знайомлять дітей із поняттями „кількість”, „кратність” та пояснюють значення нуля як символу, який позначає відсутність чогось. Дитина також робить ряд вправ, які опосередковано готують її до засвоєння понять "парне та непарне число", виконання операцій додавання і віднімання,

але самі операції на цьому етапі не вводяться. Знання і вміння, набуті дитиною в процесі роботи з матеріалами першої групи, складають необхідну основу для подальшого дослідження десятинної системи. Як вважає М.Монтессорі, "послідовний рахунок цікавий лише тому, хто зрозумів провідний принцип груп десятинних розрядів".

До першої групи належать такі математичні матеріали як: червоно-сині числові штанги, башта із різнокольорових перлів, цифри-шершавчики, ящики з веретенцями, чіпси та цифри, арифметичні знаки тощо (додаток Б).

Другу групу математичних матеріалів М.Монтессорі складає "Золотий матеріал", який ознайомлює дитину з кількостями, що виражені одиницями-бусинками, стержнями-десятками, квадратами-сотнями та кубами-тисячами. За допомогою бусинок та цифр дитина може відтворити модель десяткової системи обчислення. В "Золотий матеріал" входять також ланцюг сотні, таблиці з цифрами від 1 до 1000 і далі. Матеріали цієї групи дають дитині можливість зрозуміти структуру багатоцифрових чисел, що таке розряд числа і як відбувається перехід від одного розряду в інший в ході арифметичних дій. Діти починають рахувати не з першого десятка, а одразу оперують чотирьохзначними числами.

М.Монтессорі вважала, що робота з даним матеріалом є дуже корисною для дитини, оскільки „... чотири операції з великими числами, чітке розуміння десяткової системи змушують дитину думати, що вона знає все. Прогрес приходить тільки в деталях і за допомогою аналізу, проте деталь дає можливість прориву до цілого ззовні. Тобто дитина рухається від цілого до деталей, від великого до малого, від важкого до простого”. Ця ідея М.Монтессорі була втілена у теорію розвиваючого навчання, засновником якої вважається Л.С.Виготський [47, с.251].

Знаменитий золотий матеріал Монтессорі із золотистих намистинок дозволяє не тільки побачити, але й руками відчути форму і навіть вагу таких абстрактних кількостей, як декілька одиниць, декілька десятків, сотен або тисяч. Важливим є те, що розрядом десятинної системи за допомогою

“Золотого матеріалу” запропонована геометрична інтерпретація [47, с.248]. Окремі намистинки — одиниці нагадують точки площини, які не мають вимірів. Стрижні з нанизаними на них десятьма намистинками — десятки схожі на відрізки, які мають тільки один вимір — довжину. Сотні представлені у вигляді квадратів з намистин, які мають два виміри — довжину і ширину. І, нарешті, тисячі в формі трьохмірних кубів із намистин. Така геометрична інтерпретація дозволяє не тільки привернути сенсорну сферу сприйняття дитини при вивченні математики і суттєво полегшити оперувати з кількостями, що відповідають багатоцифровим числам, але й відбувається непряме знайомство дитини з квадратом і кубом числа десять. В подальшому цей і деякі інші матеріали допоможуть зрозуміти, чому другу ступінь числа називають квадратом, а третю — кубом цього числа.

Третя група математичних матеріалів - лінійний рахунок - послідовний рахунок до однієї тисячі.

Основним матеріалом даної групи є "Дошки Сегена" – відомий в психології тестовий матеріал, який М.Монтессорі запропонувала дітям як дидактичний, із супроводжуючим їх набором стрижнів з кольорових і "золотих намистин", набір "квадратних" і "кубічних" ланцюжків, що відповідають квадратам і кубам чисел від одиниці до десяти, до ланцюжків додаються стрілки з числами. За допомогою даного матеріалу діти запам’ятовують назви чисел, рахують без переходу та з переходом через десяток та сотню [47, с.251].

Описані матеріали можуть застосовуватися відразу після матеріалу першої групи, коли дитина вже впевнено рахує до десяти і знайома з числами від нуля до десяти. Найчастіше вони застосовуються паралельно з матеріалами другої групи.

Четверта група математичних матеріалів дає можливість дітям займатись арифметикою і запам’ятовувати таблиці додавання, віднімання, множення та ділення [13, с.251]. В результаті роботи з цими матеріалами дитина повинна навчитися виконувати нашвидку складання і множення

одноцифрових чисел і зворотні їм дії: віднімання, якщо зменшуване і від'ємне — одноцифрові числа, і ділення без остачі не одноцифровий дільник, якщо ділене не перевищує 81.

Матеріали розбиті на 4 серії відповідно 4 арифметичним діям. Кожна серія завершується тестовим матеріалом — порожньою картою, яку дитина заповнює. Для орієнтації матеріалам кожної серії наданий певний колір: додаванню - червоний, множенню - жовтий, відніманню - зелений, діленню – синій.

Організовуючи роботу дітей з математичними матеріалами, необхідно дотримуватись наступних правил:

– представляти дітям математику не як готовий предмет, а як самостійну діяльність людини;
– не ознайомлювати дітей з „готовими” математичними знаннями, а спонукати їх до самостійного пошуку цих знань;
– пам’ятати, що розуміння будь-якого математичного матеріалу відбувається за допомогою взаємозв’язків з вже вивченим матеріалом [47, с.252].

1.4. Мовна підготовка та «космічне виховання» за системою М.Монтессорі

Розвиток мовлення дитини з раннього віку є стрижнем цілісної програми навчання за методом М.Монтессорі. До діяльності, пов'язаної з раннім розвитком літературних вмінь малих дітей часто схиляє середовище, в яке вони потрапляють в школі М.Монтессорі, де їм пропонується цілий комплекс видів діяльності, який створює сприятливі можливості розвиватися в усіх напрямках - від поповнення словникового запасу шляхом уміння уважно слухати звуки та уважно дивитись, щоб виявити схожість та відмінність між предметами та зображеннями, до літературної творчості. Діти захоплюються вправами у доборі пар предметів, з радістю вивчають назви речей домашнього вжитку, екзотичних овочів і фруктів, геометричних форм.

Магнітофонні записи дають їм можливість слухати звуки міста, саду, казки і пісні. Вихователі за допомогою аудіо та відео матеріалів, забезпечують дітям можливість розширювати і поліпшувати мовні вміння, поповнювати свій словниковий запас, активізувати його використання [47, с.155].

В усіх мовних вправах використовуються основні принципи: триступеневий урок; рух зліва направо; словник.

Індивідуальний урок - основний урок-презентація, здійснюється на основі індивідуального підходу до дитини. М.Монтессорі визначила основні характеристики індивідуального уроку, а саме:

- стислість (вихователь має рахувати , зважувати кожне своє слово);
- простота (використовуються прості слова, фрази, речення);
- об'єктність (об'єкт, на який вихователь хоче звернути увагу, повинен бути у центрі) [48, с.22].

Перший етап триступеневого уроку - асоціація матеріалу з назвою. Дитина чує нове слово, коли воно вимовляється чітко, вихователь повторює стільки разів, скільки потрібно. Ключове слово "Це - ...".

Другий етап - впізнавання матеріалу, що відповідає назві. Найважливіший етап, де формується сила асоціацій, розвивається пам'ять. Вихователь називає предмет або якість і просить дитину здійснити з ним якусь дію. На цьому етапі працювати якомога більше, щоб у дитини створилась стійка асоціація. Вибір предметів від двох до семи. Можна використовувати прийом, коли є добре знайомий предмет і незнайомий. Якщо попередній етап успішний, можна переходити до третього.

Третій етап - запам'ятовування і зв'язок назви з предметом. Нові терміни переходять із пасивного словника в активний. Якщо дитина готова, то вона відповість «Що це…?», «Який це…?» [46].

Другий та третій етапи починаються з останнього слова, яке ще на слуху дитини. Якщо дитина не відповідає на питання, то треба повернутися на попередній етап. Якщо з другої спроби дитина не сприймає матеріал, то

матеріал відкладається, вибирається інший час на базі спостережень. Основна мета триступеневого уроку - збільшення словникового запасу.

Основні напрями роботи з розвитку усного мовлення: читання та обговорювання книжок; групова бесіда (де я був, як провів вихідні, будь-яка додаткова інформація); назви предметів навколишнього середовища (садочок, група, на вулиці, орієнтація в просторі); назви предметів, намальованих на картинках; парування за будь-якою ознакою (червоне, колюче); слова-означення. Сенсорний матеріал; класифікація та категоризація. Поняття про речі, які знаходяться в одній групі (мама-малята, овочі-фрукти); геометричні, географічні, наукові терміни (планета, країна, квадрат, трикутник тощо) [47, с.174].

Непряма підготовка до письма здійснюється з матеріалами сенсорної зони, наприклад, циліндри, готують великий, середній та вказівний пальці до тримання олівця. Роботи з різною фактурою - таблички, тканини, тактильні вправи на впізнання різних поверхонь готують руку до легкого та делікатного дотику, геометричний комод та вкладки-пазли допомагають підготувати мускули руки до письма [40, с.215].

Матеріал для оволодіння технікою письма (додаток В) - це матеріал для малювання, штриховки: металеві вкладки, розроблені М.Монтессорі, забезпечують дітям привабливі та сприятливі можливості тренуватися у складних прийомах написання літер [47, с. 189]. Тримаючи в руках літеру з шорсткого паперу, слухаючи в той же час звук, позначений цією літерою, і дивлячись на зображення, дитина використовує одночасно не один, а всі основні сенсорні можливості свого організму для вивчення літери (зір, слух, дотик) [47, с.200]. Рухливий алфавіт кількох видів. Коли діти навчились асоціювати звуки і зображення літер, М.Монтессорі знайшла ефективний метод навчити складати з цих літер слова. Аби виключити "боротьбу" дітей за олівці і папір, М.Монтессорі забезпечила їх комплектом вирізаних літер.

Між 4 і 5 роками в житті дитини трапляються досить значні зміни. Після того, як дитина попрацювала з металевими вкладками та літерами-

шершавчиками, приходить день, коли дитина розуміє свою здатність писати, М.Монтессорі назвала цей феномен "письмовий вибух". Для того, щоб вміти писати, дитина повинна розвити двоступеневу навичку: запам'ятати форму літер та відповідний звук, розвити моторику руки, щоб тримати олівець чи ручку правильно. Діти в Монтессорі-класі навчаються писати без письма, тобто через спеціальну різноманітну діяльність, яка підготовлює дитину побічно та прямо безпосередньо до письма. Ознаки готовності дитини до письма за М.Монтессорі: правильність та паралельність штриховки, розпізнавання літер-шершавчиків із закритими очима, швидкість та впевненість в складанні слів.

В першому періоді навчання читанню і письму пропонуються вправи, що розвивають мускульний апарат для тримання та управління інструментом для письма. Основні вправи: штрихування кольоровими олівцями металевих вкладок геометричних фігур, штрихування контурних малюнків. Поступово дитина розуміє, що лінія визначає фігуру. Штриховка прогресує в двох напрямах: штрихи, що виходять за межі контуру, і штрихи, що акуратно вміщуються в контур фігури. Другий напрямок: штрихи, що заповнюють фігуру, спочатку короткі та неправильні, поступово стають більш довгими, паралельними, і, здається, начебто фігура заштрихована правильними рядами паличок.

В другому періоді пропонуються вправи, що формують зорово-мускульні образи літер і закріплюють мускульну пам'ять рухів, необхідних для письма. Матеріал - літери-шершавчики, каса голосних та приголосних літер рожевого та голубого кольорів і "Ь" не зафарбований. Під час одного триступеневого уроку вчать не більше двох літер. Дитина ощупує літери в напрямку письма, переглядає їх та запам'ятовує, одночасно готуючись і до читання і до письма. Пізніше вони поділяться на споглядання (читання) та ощупування (письмо). Дітей знайомлять, починаючи з голосних звуків, потім приголосні. Завжди вимовляється звук, а не назва літери. Знаючи один голосний і декілька приголосних можна будувати перші прості слова. В

третьому періоді йдуть вправи на складання слів. При роботі з рухливим алфавітом дитина з'єднує звук з графічним символом, що забезпечує їй гарний та грамотний правопис. Тільки після вправ з рухливим алфавітом дитина здатна писати і читати ці слова [47, с.210].

Але мовнва підготовка дитини за системою М.Монтессорі не є самоціллю. Найбільш тісний зв'язок розвиток мовлення дитини має з «космічним вихованням».

Космічне виховання - це комплекс вправ, який в результаті упорядкування хаосу навколишнього світу в свідомості дитини акумулює її знання і формує уяву про її місце у Всесвіті. Під космічним вихованням М.Монтессорі розуміла процес самопобудови особистості дитини в спеціально підготовленому середовищі через розкриття перед нею закономірностей і зв'язків, що існують у космосі. Метою космічного виховання є розвиток на базі цілісної картини світу творчої активності особистості, її здатності не тільки зберігати і розумно перетворювати навколишнє середовище, але і, розуміючи загальність і складність взаємозв'язків космічних явищ, відчувати власну відповідальність за новоутворення, яке створює людство на планеті і в космосі. "Стратегія виховання повинна ґрунтуватися на законах, які керують людським розвитком і становленням і повинні реалізувати всі потенційні енергії, які дрімають в людині. Таке виховання повинно виходити і розповсюджуватись з єдиного центру: космічного плану творіння." (М.Монтессорі).

Концепцію космічного виховання дитини М.Монтессорі створила в період свого життя в Індії (1939 - 1940 рр.). Під впливом теософського вчення, яким вона захопилась, познайомившись с працями теософів того часу. Розуміння та розробку курсу космічного виховання ускладнює те, що М.Монтессорі не завершила теорію космічного виховання. Останні праці на цю тему видані тільки на іноземних мовах [47, с.298]. Ще одна складність полягає в тому, що доводиться оперувати занадто глобальними поняттями. Деякі речі треба сприйняти, як аксіому, а розуміння цих речей прийде

пізніше. Розробляючи власну методику, М.Монтессорі виділила три основні напрямки космічного виховання стосовно віку дитини:

1. набуття орієнтирів у світі предметів і вміння впорядковувати хаос, яким для дитини є оточуючий світ (від народження до шести років);
2. створення на базі нормалізованої психіки цілісної картини світу, що заснована на людському досвіді (наукових знаннях) і самостійно визначеному шляху особистого розвитку (від шести до дванадцяти років);
3. визначення життєвої позиції, що спирається на моральність і виражає готовність дитини до творчого перетворення оточуючої її дійсності [47, с.298].

Кожний матеріал космічного виховання містить нові поняття, йде широке використання текстів та карток з назвами, що впливає на збільшення словникового запасу і поширення світогляду. Якщо дитина чує назву якогось явища, то її уява повинна викликати образ цього явища, тобто повинні замкнутися зв'язки між сенсорним матеріалом і назвою. В цьому допомагає широке використання ілюстративного матеріалу зони космосу. Через активну творчу діяльність діти отримують уявлення про працю дорослих та різноманітні професії, вони класифікують картки з зображеннями людей різних професій. В процесі роботи з космічним матеріалом дитина запам'ятовує своє ім'я, прізвище, день свого народження, знає назву частин тіла людини, тварини, знає назви континентів, деяких країн, країни, міста, де вона мешкає, може показати їх на мапі, називає свою адресу, планети і сузір'я [47, с.305].

Космічне виховання - високодуховний курс, тому що сприяє вихованню не лише розуму, але й душі. Вихователь сам має бути високодуховною особистістю. В результаті роботи з матеріалами космічного виховання дитина упорядковує хаос навколишнього світу в своїй свідомості, що допомагає засвоєнню спеціальних знань; орієнтує почуття в просторі і часі; розширює світогляд; збільшує словниковий запас і розвиває мовлення; акумулює всі предмети і дисципліни в єдине ціле;

отримує розуміння про своє місце у Всесвіті; завдяки інтегрованому та концентричному методу навчання, що побудований на основі чіткої наукової класифікації, початкові знання складають основу її подальшого навчання і розвитку; отримує життєвий досвід; знайомиться і розуміє культурні цінності рідного народу та народів інших країн; виховується як високодуховна особистість.

"На початку ми повинні дати дитині цілий світ, оскільки найдрібніші деталі для неї нецікаві, тому що відірвані від цілого.." [32, с.215]. М.Монтессорі вважає, що вивчення деталей, які відірвані від загального уявлення про предмет, що вивчається, створює у дитини плутанину. Саме тому дитина отримує спочатку загальне уявлення про світ в доступному вигляді: в дошкільному віці на принципі контрастів, а з шести років - у вигляді великих історій, які потім деталізуються за допомогою різноманітного дидактичного матеріалу.

Основним методичним принципом космічного виховання стає не пояснення дитині певних закономірностей, не намагання примусити запам'ятати її деякі постулати, а організація навчального процесу таким чином, щоб викликати у дитини захоплення, збудити особистий інтерес до явищ, які відбуваються навколо неї. Завдання вихователя полягає не в тому, щоб дати відповідь, а в тому, щоб збудити інтерес, викликати питання, навчити задавати питання. Шлях, по якому вихователь веде дитину, не "від відповіді до відповіді", а "від питання до питання". Вихователь не вимагає репродукції, а закладає знання у підсвідомість. Робота з матеріалами Монтессорі космічного виховання направлена не стільки на передачу певної інформації, скільки на навчання способам здобування цієї інформації, на її проживання. Вихователь допомагає дитині упорядкувати її життєві враження.

Методика проведення занять з космічного виховання базується на трьох принципах: максимальна власна активність дітей, їх розповідь про свої враження, усвідомлення і осмислення минулого життєвого досвіду;

діяльність дітей в процесі проведення занять із спеціально підготовленим матеріалом, які дозволяють сприйняти нові знання за допомогою різних органів чуття; можливість подальшої самостійної роботи дітей з цим матеріалом.

М.Монтессорі пропонує подвійний вплив на дитину через короткі бесіди і через ілюструючий експеримент. Важливою особливістю дослідів, що пропонуються дитині, є конкретність і вплив на уяву. Найпоширеніша форма занять - бесіда, базується на таких принципах:

- реалістичність - будується на науковому рівні, але на доступній лексиці;
- ведучу роль мають виконувати діти, керує дитячою активністю вихователь, провокуючи на пригадування попереднього життєвого досвіду;
- демонстрація природного чи штучного об'єкту, чи його діючої моделі;
- по можливості, детальне вивчення за допомогою органів відчуття;
- проводяться справжні досліди з метою розкриття тієї чи іншої властивості об'єкта, що вивчається, відбувається презентація матеріалу (групова чи індивідуальна) [46].

Суттєвим педагогічним аспектом є механізм переходу інтересу в розуміння, реалізація цього відбувається завдяки різновіковому складу дітей. Дитина сприймає отримані знання, які повторюються в різний час на різному рівні. В малюках вони викликають інтерес та хвилювання, у дітей шести-дев’яти років - розуміння, прагнення досліджувати.

РОЗДІЛ ІІ
ВИХОВАТЕЛЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ М.МОНТЕССОРІ

2.1. Стан впровадження ідей Марії Монтессорі у сучасних дошкільних освітніх закладах

Монтессорі-педагогіка розвивалась у світі понад сотню років. В наш час педагогічні ідеї М.Монтессорі отримали широке поширення, продовжують знаходити прибічників у багатьох країнах світу. Дошкільні заклади, які використовують концепцію, розроблену італійським педагогом, функціонують сьогодні в Бельгії, Великобританії, Німеччині, Голландії, Італії, США, Франції та інших країнах. Найбільш повно ідеї М.Монтессорі реалізуються в спеціальних дошкільних закладах так званого "чистого типу", які в більшості є приватними, виступають альтернативою державним дитячим садкам. Проте, здійснений нами аналіз варіантів упровадження в різних країнах, ми відзначили, що у кожній вона отримувала різні інтерпретації. Наприклад, американський варіант Монтессорі-педагогіки більш прагматичний. Мюнхенська модель у своїй основі передбачає роботу з хворими дітьми, Монтессорі-терапію - спеціальне, вузьке застосування Монтессорі-педагогіки. У дошкільних закладах Німеччини і США використовуються положення концепції М.Монтессорі про існування в ранньому дитинстві (до 6 років) сенситивного періоду до набуття соціальних навичок. Активно використовується положення концепції М.Монтессорі про те, що навколишнє середовище виступає для дітей основним джерелом знань. В дитячих садках М.Монтессорі в США, приділяючи першочергову увагу організації навколишнього середовища, педагоги намагаються створити умови для спілкування дітей саме з первісної природою. Так, дошкільні заклади знаходяться, як правило, в парках, посеред дерев і квітів. Замість звичайних пісочниць можна побачити лише купи з піском, залізних гірок - мотузяні драбини прив'язані до дерев тощо.

Широко використовуються ідеї М.Монтессорі і в українських дошкільних навчальних закладах. Сучасна Україна познайомилась з Монтессорі-педагогікою у 1993 році. Перші школи з'явилися в ***м.Києві***. Крім класичних уроків, характерних для "чистого типу" тут ставилися театральні дійства, провадилися "ілюстровані" заняття з англійської, влаштовувались комп'ютерні ігри. І все це за умов адаптації західноєвропейської системи до українських традицій і звичаїв. Тепер у дитсадку на Русанівці працює науково-дослідний міні-колектив педагогів-дослідників зі статусом експериментального закладу.

Основними ідеями М.Монтессорі послуговується у своїй діяльності вихователь ДНЗ № 1 ***с.Ільниця Іршавського району Закарпатської області*** Глеба Світлана Іванівна. Вона переконана, що виховання повинне бути вільне, виховання повинне бути індивідуальне, виховання повинне спиратися на дані спостереження за дитиною. Метод М. Монтессорі створює умови для виникнення у дитини любов до навчання і стійкої мотивації для впровадження навчання. Дітям дуже важливо бути самостійними. Тому перші активні прояви індивідуальної свободи дитини вихователі направляють таким чином, щоб у дитини поступово вироблялася самостійність. Потрібно вчити одягатися, роздягатися, митися, їсти, застібати ґудзики, вимовляти свої бажання, точно висловлювати свої думки. Використання нею нетрадиційних форм і методів на заняттях завдяки впровадженню елементів М.Монтессорі та "Веселкової школи" дало високу результативність.

Технологія вільного розвитку дитини М.Монтессорі також впроваджується у групі раннього віку вихователем ДНЗ №10 ***м. Фастів Київської області*** Дяченко Тетяною Анатоліївною. Природа, створені людиною речі, довкілля – це основа сенсорного розвитку малюка. Багато уваги для сенсорного розвитку вона приділяє ігровій діяльності та вправам-завданням у повсякденному житті. На заняттях використовує ігрові завдання,

які використовуються при навчанні дітей відрізняти предмети за кольором, величиною, формою, вмінню орієнтуватися у просторі (додаток Г).

З метою реалізації та впровадження в навчально-виховний процес елементів педагогічної системи відомого італійського педагога-психолога М.Монтессорі, виходячи саме з природних потреб, бажань та інтересів дитини, з вересня 2004 року на базі дошкільного навчального закладу №1 “Сонячний” ***м. Буча Київської області*** функціонує група Монтессорі, в якій навчання кожної дитини здійснюється залежно від її можливостей, від рівня і темпу її розвитку, від сензитивних періодів розвитку.

У ***м. Вінниці*** з 1994 року також почався експеримент по створенню Монтессорі-груп для дітей від 3 до 6 років. Стартова школа є початковою ланкою сімейної школи "АІСТ", яку регулярно навідують педагоги-предметники, проводячи заняття з математики, логіки, розвитку мови, англійської мови, малювання, співів та фізкультури. Девіз школи - надати самостійність дитині в умовах вільного вибору. На сьогоднішній день силами педагогів школи, активній постійній підтримці міжнародного консультанта по Монтессорі-методу із Голландії Е.ванСансет. Проводиться розробка програм і матеріалів для початкової школи (6-9 років), проводить науково-практичні семінари.

У стартовій школі "АІСТ" запроваджена система М.Монтессорі, на яку і орієнтований навчальний процес. У Монтессорі-групу закуплено більшу частину дидактичного Монтессорі-матеріалу. Педагоги, що працюють в стартовій школі, регулярно проходять навчання і стажування.

У процесі ознайомлення з теоретичними положеннями методики М.Монтессорі та варіантами впровадження її ідей у дошкільних навчальних закладах, ми вперше спостерігали за особливостями реалізації зазначеної методики на базі ДНЗ №51 «Колосок» ***м.Вінниці***, яке проводилося у період педагогічної практики з 15 по 26 квітня 2019 року. Впровадження цієї методики у даному садочку є ефективним.

Провівши діагностування дітей з різних розділів програми, виявлено, що діти мають гарні результати. Завдяки роботі в зоні сенсорики у дітей добре розвинені власні відчуття (нюх, зір, слух, смак, тактильні відчуття, стереогностичні відчуття). Діти добре розрізняють кольори, розмір, форму предметів.

Робота посприяла розвитку у дітей вміння володіти собою, вільно орієнтуватись в навколишньому середовищі. Діти мають високу концентрацію уваги, добре розвинений окомір, дрібна моторика рук. Працюючи з матеріалом М.Монтессорі, діти набагато краще засвоїли програмовий матеріал з математики, розвитку мовлення. Навчаючись за цією методикою, діти повністю задовольняють потреби в емоційно особистому спілкуванні, розвитку творчих здібностей та інтересів. Всі види діяльності формують основу для розвитку соціальних, емоційних, нормативних навичок. У дітей набагато краще розвинуто почуття самооцінки, мотивація своєї діяльності.

Вихователі цієї групи творчо працюють, постійно вдосконалюючи свої знання з даної методики. Вихователь Вінницького ЗДО № 51 Федишина Л.В показала цікаве, інтегроване заняття з дітьми молодшої групи «Сонце стукає в віконце» у якому були доцільно використані матеріали М.Монтессорі. Також, нею зібрано достатній матеріал для розвитку сенсорних здібностей дітей (додаток Д). Вихователями ЗДО №51 виготовлено багато дидактичного матеріалу для роботи в різних зонах. В групі створено відповідне Монтессорі-середовище. Структура середовища обумовлена наявністю зон, в кожній з яких розташований певний матеріал М.Монтессорі.

З метою підвищення ефективності роботи вихователів по даній методиці, вихователь-методист Ступницька Ж.О. розробляє планування навчально-виховної роботи з різних розділів програми з використанням елементів методики М.Монтессорі відповідно Базового компонента та програми «Дитина». В методичному кабінеті підібрано методичні рекомендації для вихователів (для роботи з дітьми і батьками). Створені

відповідні умови для роботи з використанням елементів методики М.Монтессорі. Створені оптимальні умови для саморозвитку, самонавчання, самовиховання дітей. Розроблено систему роботи по вивченню та впровадженню гуманістичної Монтессорі-педагогіки в освітній процес сучасного дошкільного закладу.

Проведене нами анкетування вихователів ЗДО №51 на рівень сформованості у них знань про методику М.Монтессорі та використання її у роботі з дошкільниками дало результати, представлены на рис.1.

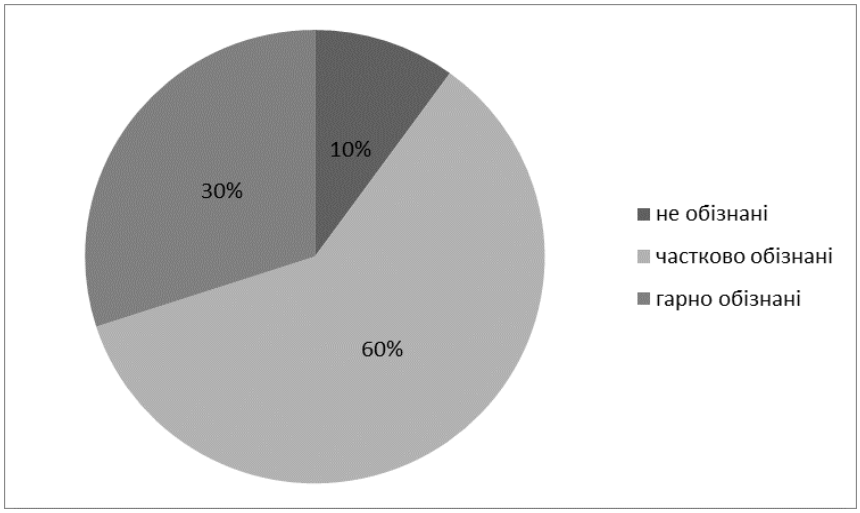

Рис. 1. Рівні обізнаності вихователів з методикою М.Монтессорі

На запитання анкети «Чи знайомі Ви з концепцією М.Монтессорі?», відповіді «так» були у всіх опитуваних вихователів, це говорить про це, що вихователі даного дитячого садка обізнані з цією технологією: знають про неї, чули або використовували.

Наступним запитанням ми намагалися уточнити ступінь ознайомленості вихователів з даною технологією. На запитання «Що ви знаєте про її педагогічну концепцію?», 60% опитуваних відповіли, що знають лише девіз методики М.Монтессорі «Допоможи мені зробити це самому»; у 30% опитуваних відповіді були досить розгорнутими, які свідчили про гарну обізнаність вихователів з методикою М.Монтессорі. Серед таких відповідей були такі: «Її концепція орієнтована на особистість дитини; дитина в центрі уваги і вона найбільша цінність; М.Монтессорі надавала виняткового

значення середовищу; дитина повинна взаємодіяти з дидактичним матеріалом». 10% опитуваних не відповіли на це запитання.

На запитання «Чи хотіли б Ви дізнатися більше інформації про концепцію М.Монтессорі?» всі без винятку відповіли «Так, цікаво було б піти на зустрічі, у яких буде висвітлена тема методики М.Монтессорі» - така відповідь свідчить про інтерес вихователів до даної теми, про прагнення вихователів розширити знання про сучасні методики навчання дітей, які сприятимуть поліпшенню їхньої співпраці з дітьми.

На запитання анкети «Чи використовуєте Ви у своїй роботі з дітьми методику М.Монтессорі?» 72% опитуваних відповіли, що використовують лише дидактичний матеріал М.Монтессорі. 10% відповіли, що в повній мірі використовують і методику і дидактичний матеріал і ігри тобто, все що стосується методики. 8% відповіли, що працюють виключно за програмою «Дитина».

На запитання анкети «Чи хотіли б Ви працювати у Монтессорі-закладах?» всі без винятку відповіли «так» - це свідчить про те, що вихователі усвідомлюють прогресивність поглядів італійського педагога, їх актуальність та необхідність використання у роботі з сучасними дітьми. Вони позитивно налаштовані на те, щоб у свій педагогічний досвід включити ще й таку складову навчання дітей дошкільного віку як методика М.Монтессорі.

За результатами анкетування, які були отримані, можна зробити загальний висновок про те, що вихователі не досконало вивчають сучасні методики, хоча деякі елементи з них використовують у своїй діяльності (рис.2). Чимало ідей М.Монтессорі стали невід’ємною частиною теорії і практики дошкільного виховання. Однак намагання пристосувати теорію і практику Монтессорі у повному обсязі до сучасних дітей означає ігнорування тих змін, які відбулися в науці та суспільстві. Суть методу Монтессорі – це вільна робота дитини в створеному педагогом навколишньому середовищі. Монтессорі вважала, що дітям притаманне

вміння самонавчатися, що вони здатні засвоїти важливі поняття в процесі спонтанної діяльності.

Рис. 2. Рівні використання вихователями методики М.Монтессорі

Аналізуючи освітній процес, ми прийшли до висновку, що вихователі приділяють більше уваги розвитку пізнавальної сфери й підготовці дітей до навчання в школі, разом із тим психолого-педагогічні спостереження впродовж останніх років доводять, що головне значення в освітньому процесі слід приділити формуванню життєвої, соціальної компетентності дошкільників. Аналіз досвіду впровадження даної педагогічної системи свідчить, що повноцінна реалізація ідей М.Монтессорі можлива й за умови внесення коректив, пов'язаних з освітніми традиціями нашої країни чи специфікою конкретного освітнього закладу. Здійснений аналіз дозволяє припустити, що використання ідей М.Монтессорі може передбачати їх модифікацію, врахування вітчизняних методичних традицій.

2.2. Проблема професійної готовності до втілення ідей М.Монтессорі в освітній процес ЗДО

Проблема готовності фахівців до професійної діяльності широко висвітлена у межах філософії, психології, педагогіки. У психолого-педагогічній літературі вживаються поняття “готовність до праці”,

“готовність до дії”, “готовність до діяльності”, “підготовленість до діяльності”, “психологічна готовність”, “морально-психологічна готовність” тощо. Останні десятиліття у психолого-педагогічних дослідженнях проводилось вивчення феномена готовності людини до будь-якої діяльності взагалі. На думку вчених, стан готовності є первинною, фундаментальною умовою успішного здійснення будь-якої діяльності, її складовою, формується і виявляється у процесі діяльності (М.Дьяченко, К.Дурай-Новакова, Л.Кандибович, О.Леонтьєв, В.Сластьонін та ін.). Він використовується в різних значеннях: установки, ставлення, якості, пильності, очікування, наміру.

Проблема готовності у контексті професійного становлення особистості - одна з найважливіших для загальної і педагогічної психології. Не існує однозначного розуміння сутності і функцій зазначеного поняття, яке набуло останнім часом в концептуальному апараті психології відносно самостійного і високого наукового статусу. Проте відмінності у визначенні поняття готовності, що мають місце у різних авторів, дають підстави говорити про суперечливість існуючих точок зору, а звідси і про неузгодженість процедур перенесення цього поняття в експериментальну площину. Досліджуючи особливості вияву готовності особистості, доцільним є трактування готовності як цілісного комплексу, що містить у собі мотиваційну, інтелектуальну, емоційну та інші змінні, адекватні вимогам змісту та умовам діяльності.

Окремі науковці (Г.Троцко, В.Лозова та ін.) трактують готовність до певного виду діяльності як психічний стан, певну зібраність особистості, яка допомагає їй актуалізувати й використати свої можливості для успішних дій, як внутрішній настрій на певну поведінку в процесі професійної діяльності, який вимагає розуміння професійних завдань, усвідомлення своєї відповідальності, бажання досягти успіхів [34].

На підставі вивчення психолого-педагогічної спадщини М.Монтессорі було визначено критерії та показники психологічної готовності студентів середніх курсів прийняти ідеї М.Монтессорі (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії та показники психологічної готовності майбутніх вихователів до прийняття ідей М.Монтессорі

Критерій	Показники
Мотиваційно-ціннісний	прагнення займатися педагогічною роботою на основі гуманістичної концепції; прийняття концепції особистісних рис Монтессорі-вихователя, його етики, поведінки у Монтессорі-середовищі; поінформованість про концепцію М.Монтессорі, належне володіння її змістом і методикою реалізації в умовах ЗДО
Діяльнісно-технологічний	спрямованість на професійну самостійність у реалізації педагогічної спадщини М.Монтессорі; володіння інтегрованим способом викладання та прийомами вільного навчання; володіння методикою роботи з дидактичними матеріалами Монтессорі

Мотиваційно-ціннісний критерій у контексті нашого дослідження включає в себе професійні установки, інтереси, прагнення займатися педагогічною роботою на основі концепції М.Монтессорі. Його основою є професійно-педагогічна спрямованість, в якій виражається позитивне ставлення до поведінкових моделей Монтессорі-вихователя, нахил та інтерес до діяльності у Монтессорі-закладі, бажання вдосконалювати свою підготовку і т.д. Стійкість, глибина і широта професійних інтересів і педагогічних ідеалів визначається педагогічною спрямованістю. Це ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є специфічна професійна етика,

професійно-педагогічні ідеали, погляди, принципи, переконання, декларовані концепцією М.Монтессорі, готовність діяти відповідно до них. Ядро мотиваційно-ціннісного компонента – ціннісні орієнтації особистості, глибина професійно-педагогічного світогляду. До його основних структурних одиниць відносяться узагальнені професійні знання про дану педагогічну систему, погляди, переконання, принципи і готовність діяти в практичних ситуаціях відповідно до них. Професійно-педагогічні переконання забезпечують послідовність у професійних діях, цілеспрямованість у педагогічній роботі і в спілкуванні з вихованцями на основі принципів гуманістичної педагогіки М.Монтессорі.

Мотивація – це вузол, у якому культура поведінки в своїх компонентах зрощується, перехрещується з моральними характерними рисами особистості. Зміст мотиваційно-ціннісної основи оволодіння і використання передового педагогічного досвіду у своїй практиці ми вбачаємо в орієнтованості студентів на творче застосування отриманих у навчальному закладі знань, умінь та навичок, зокрема про педагогічну системи М.Монтессорі, спрямованість на професійну самостійність реалізації педагогічної спадщини італійського педагога.

Діяльнісно-технологічний критерій передбачає уміння майбутнього вихователя формувати Монтессорі-середовище, так, щоб воно найефективніше діяло на особистість вихованця, вибудовувати свою професійну діяльність так, щоб кожен вихованець мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного розвитку відповідно до технології М.Монтессорі. Для цього студент повинен добре орієнтуватися у Монтессорі-матеріалах, володіти інтегрованим способом викладання та прийомами вільного навчання. Ступінь сформованості інтересу до даної педагогічної концепції визначає характер роботи майбутнього фахівця над собою з метою використання своїх можливостей і здібностей у творчому самостійному самовиражені.

На основі виділених критеріїв було виділено три рівні професійної готовності майбутніх вихователів до втілення концептальних ідей педагогіки М.Монтессорі у навчально-виховний процес: низький, середній і високий.

Низький рівень готовності виявили студенти, яким властиве репродуктивне відтворення отриманих знань, умінь та навичок під час навчання у вузі. Такі майбутні вихователі досить консервативні у своїх уявленнях щодо рис, які повинні бути притаманні сучасному вихователю. У своїй майбутній педагогічній практиці такі студенти опосередковано звертаються до передового педагогічного досвіду, не прагнуть його впроваджувати чи вивчати. Їхнє бачення щодо оцінювання навчальної діяльності вихованців може мати суб’єктивний характер. Позиція щодо ролі вихователя у групі як керівника навчально-виховного процесу. Ініціюють діяльність дітей, прагнуть допомогти їм своїм вчасним втручанням. Предметне викладання матеріалу, на противагу інтегрованому способу, не викликає у них ніяких труднощів. Вважаємо, що такі студенти краще почуватимуть себе у традиційному ЗДО. У роботі з вихованцями вони схильні виявляти авторитаризм. Іноді вони дозволяють собі "погратися в демократію", але роблять це лише на показових заняттях. Навчання для них – основний вид діяльності дітей у ЗДО. Вони досить добре орієнтуються у традиційних методах навчання і виховання дітей, вважають садок основним двигуном розвитку особистості вихованця.

Середній рівень готовності студентів до впровадження інноваційних підходів італійського педагога характеризується достатнім рівнем виокремлених показників. Це прибічники традиційно-інноваційного навчально-виховного процесу, яким притаманна часткова творча трансформація отриманих ЗУН на ті предмети, до яких у них є або здібності або уподобання. Це майбутні вихователі, які у своїй педагогічній діяльності притримуються особистісних рис, які притаманні авторитарно-демократичному вихователю. Такі студенти здатні до самовдосконалення, але на теоретичному рівні, оскільки для практичної реалізації, зокрема,

спадщини М.Монтессорі, не завжди вони будуть вмотивовані та забезпечені необхідними засобами для роботи. Тому уявлення про компетентності Монтессорі-вихователя будуть мати хаотичний характер, що спричинятиме невідповідності з тією точністю та педантичністю у власному баченні свого образу «правильного» вихователя. Це майбутні вихователі, які критично аналізують передовий досвід і можуть ввести фрагментально інтегрований спосіб викладання, варіанти оцінювання, характерні системі освіти. Вважаємо, що такі студенти мають усі передумови для цілковитого прийняття основних ідей М.Монтессорі за умови детальнішого знайомства з її концепцією.

Високий рівень професійної готовності до прийняття і втілення концептуальних ідей М.Монтессорі, переважає у тих студентів, які повною мірою приймають концепцію особистісних рис Монтессорі - вихователям, їм характерне творче застосування отриманих знань, умінь, навичок у процесі навчання. Це студенти, які здатні самостійно реалізувати педагогічну спадщину М.Монтессорі на практиці, мають високий теоретичний рівень знань щодо інтегративного способу викладання предметів у ЗДО. При оцінюванні рівня навчальної діяльності дитини майбутні вихователі будуть враховувати всі аспекти розвитку та об’єктивно нададуть словесну оцінку. Їхнє уявлення про компетентністні риси Монтессорі - вихователя є найбільш наближеним до тих вимог, які висувала у своїй педагогічній практиці М.Монтессорі. Вважаємо, що такі студенти надаватимуть перевагу у своїй майбутній професійній діяльності демократичним стосункам з вихованцями, враховуватимуть їхні індивідуальні особливості, інтереси і схильності, поважатимуть думку дитини, її вибір і свободу. Вони готові до усього нового, що відповідає їхнім поглядам і переконанням. Їхні педагогічні знання на сьогоднішній час дозволяють легко сприйняти дану особистісно зорієнтовану концепцію.

Відповідно до вище виокремлених критеріїв, можна здійснювати цілісну діагностику професійної готовності.

2.3. Діагностика готовності майбутніх вихователів до втілення ідей М.Монтессорі

Констатувальний експеримент проводився з метою з'ясування готовності майбутніх вихователів до втілення основних педагогічних ідей педагогіки М.Монтессорі. Дослідженням було охоплено 30 студентів IV курсу денної форми навчання спеціальності «Дошкільна освіта» (2019 рік). Для досягнення зазначеної мети нами було проведене анкетування майбутніх вихователів ДНЗ. Текст анкети наведений у додатку Ж.

Щоб визначити рівень вияву **мотиваційно-ціннісного критерію** готовності до прийняття ідей М.Монтессорі у студентів IV курсу, отримані кожним студентом рівні показників було переведено у стандартні бали. Високий рівень оцінено в 2 бали, середній – в 1 бал, низький – в 0 балів. Сумарний показник підраховувався для кожного студента окремо у стандартних балах.

Дослідження мотиваційно-ціннісного критерію дозволило нам з'ясувати досить низький рівень обізнаності студентів щодо концепції М.Монтессорі. М.Монтессорі запропонувала низку концептуальних ідей щодо особистості вихователя, без врахування яких ефективність цілої системи буде втрачено. Можливість реалізації зазначених ідей в умовах університету було запропоновано для осмислення майбутнім вихователем у вигляді відповідей на закриті запитання анкети. Студент повинен був обрати одну з трьох відповідей, які градуювались за таким принципом:

- перший варіант відповіді повністю відображав погляди М.Монтессорі щодо особистості вихователя, його реакцій та знань;
- другий варіант відповіді засвідчував традиційне бачення функцій, положення та ролі вихователя в освітньому процесі ЗДО;
- третій варіант – відображав категоричне заперечення ідей М.Монтессорі.

За даними опитування було встановлено, що 89% опитаних студентів вважають, що вихователю достатньо простого педагогічного такту. Втішає

той факт, що серед опитаних майбутніх вихователів не було виявлено в майбутньому суворих наглядачів, у яких діти існуватимуть лише як об’єкт для наповнення їх знаннями. Проте 11% опитаних студентів вважають, що вихователь обов'язково, повинен бути красивим, володіти приємним голосом і найуважнішим чином піклуватися про свою зовнішність і робити все можливе, щоб викликати до себе симпатію у дітей.

Низький рівень мотиваційно-ціннісного критерію професійної готовності до прийняття ідей М.Монтессорі (4-5-6 балів) виявлено у 7% обстежених, середній (7-8-9 балів) – у 69%, високий (10-11-12 балів) – у 31% студентів. Такий стан переконань у студентів вважаємо недостатнім для успішної готовності прийняти ідеї М.Монтессорі. Адже мотиваційно-ціннісниийо компонент значною мірою впливає на свідоме розуміння і прийняття системи освіти та допомагає усвідомити необхідність відповідних якостей та наявних компетентностей у фаховій роботі молодого вихователя в альтернативному ЗДО. Тому задля формування високого рівня гуманності у майбутніх вихователів необхідно, на нашу думку, організувати цілеспрямований процес забезпечення належної мотиваційної основи у процесі їхньої фахової підготовки.

Відповідно до виокремлених критеріїв готовності майбутніх вихователів до прийняття ідей М.Монтессорі ми поставили за мету з’ясувати також рівень сфорованості їхного **діяльнісно-технологічного критерію**. Результати опитування засвідчили, що більшість (43%) опитаних головним у своїй майбутній педагогічній діяльності вбачають знання методик та програмового матеріалу. 20% студентів обрали варіант, в якому йшла мова про високо ерудовану людину з енциклопедичними знаннями. Відповідно і виховувати вони будуть маленьких енциклопедистів, які часто у подальшому не знатимуть, як застосувати на практиці величезний багаж отриманого знання. І лише 37% погодилися з думкою М.Монтессорі про те, що вихователь може багато чого не знати, але прагнути здобувати нові знання. Вони розуміють, що неможливо осягнути усі обрії інформаційного океану,

проте за бажання оволодіти тією інформацією, яка тобі необхідна для подальшого розвитку чи продуктивної праці можливо. Для них діти – є джерелом пізнання, подразником, через яких потрібно здобувати нові знання, оскільки сучасні дошкільники є досить розвиненими і допитливими.

Щодо фундаментальних знань, якими мають володіти сучасні вихователі альтернативного ЗДО, на жаль, лише четверта частина опитаних студентів (23%) погоджуються з М.Монтессорі: вихователю необхідні широкі теоретичні знання з філософії, психології, педагогіки, соціології. Це засвідчує усвідомлення майбутніми вихователями важливості даних галузей знання для усвідомлення глибинних процесів, які відбуваються у суспільстві, країні, їх проекцію та вплив на психологію кожної дитини як частинки людства. Майже половина респондентів (43%) зазначили, що вихователю достатньо знання психології, педагогіки та соціології. Інші студенти (34%), на жаль, обмежили б теоретичні знання вихователя-практика лише знаннями з педагогіки та психології, саме це на думку майбутніх вихователів є важливою основою майстерності вихователя, та демонструє рівень володіння ним різними методиками, новітніми технологіями. Відповідно, вважаємо за необхідне докладне обґрунтування даного аспекту та ознайомлення з ним майбутніх вихователів ЗДО.

Щодо динамічності сучасного вихователя, то більше половини (54%) реципієнтів відзначили як необхідність у роботі вихователя змінюватись з року в рік разом з вихованцями, розвиватись і навчатись разом із ними. Вибір цього варіанта відповіді характеризує майбутніх освітян, майбутніх вихователів-практиків як прогресивних діячів, які розуміють і вміють пристосуватись до зміни плину часу. 44% задіяних у даному досліджені майбутніх вихователів не вважають динамічність вихователя пріоритетною під час організації освітнього процесу. Вони вважають, що вихователю достатньо організувати освітній процес таким чином, щоб діти мали змогу вільно розвиватись під його чітким керівництвом, а сам вихователь вже досяг певного рівня розвитку і не потребує його вдосконалення. І лише незначна

кількість студентів (2%) зазначили, що вихователь має бути стабільним, адже його репутація створюється за умов постійного відпрацьованого характеру і непорушної методики викладання. Обрані відповіді говорять про те, що вихованці для такого вихователя є об’єктами навчання та виховання, що суперечить не тільки гуманістично спрямованій концепції М.Монтессорі, але й принципу дитиноцентризму.

Спрямованість студентів на професійну самостійність реалізації педагогічних ідей М.Монтессорі діалектично взаємопов'язана з мотивацією навчальної та професійної діяльності і визначається наступними причинами: спонукання суспільного характеру (54% студентів); отримання певних матеріальних благ (59% студентів); задоволення потреби в самоактуалізації, самовираженні, самореалізації, суспільному визнанні, повазі з боку інших (63% студентів).

Щоб визначити рівень професійної готовності студентів прийняти ідеї Монтессорі - школи, була здійснена процедура, описана вище. Сумарний показник підраховувався для кожного студента у стандартних балах (додаток Н). Низький рівень технологічної готовності виявлено у достатньої кількості (29%) обстежених, середній рівень виявлено у половини респондентів (53%), високий рівень лише у 18% студентів. Такий стан сформованості у студентів професійної готовності вважаємо незадовільним.

Сукупні результати обстеження критеріїв готовності студентів до прийняттяі втілення ідей М.Монтессорі представлено у таблиці додатку К. Студенти, сумарний показник яких за усіма показниками становив 9-13 балів (16%), виявили низький рівень готовності по прийняття концептуальних ідей Монтессорі. Ці студенти мають поверхові знання про педагогічну систему освіти, її особливості та роль для всебічного розвитку дошкільників, несформовану потребу самовдосконалення, неусвідомлюють значення особистісно-зорієнтованого процесу освіти в сучасному ЗДО. Студенти із сумарним показником 14-18 балів (64%) виявили середній рівень, оскільки мають частково сформовані уявлення про педагогічну спадщину

М.Монтессорі, їхні теоретичні знання частково дозволяють зрозуміти основні особливості Монтессорі - школи, хоча їхнє традиційне бачення побудови навчально-виховного процесу сучасного ЗДО не дозволяє усвідомити всі переваги досліджуваної технології. 19-23 балів отримали студенти (20%) з високим рівнем готовності прийняти ідеї М.Монтессорі.

Отже, проаналізувавши результати констатувального експерименту, робимо висновок, що рівень знань студентів-четвертокурсників про Монтессорі-заклад є не достатнім, що в свою чергу не дозволяє майбутнім вихователям проєктувати погляди М. Монтессорі на свою майбутню професійну практику в ЗДО. Можемо зробити припущення, що в майбутньому дані студенти отримають відповідний рівень професійної підготовки на засадах гуманізму та вільного виховання. З’ясовано, що існує потреба в ознайомленні студентів з перевагами особистісно-зорієнтованих технологій, зокрема системи М.Монтессорі для навчання, виховання розвитку і цілісного формування особистості дитини.

ВИСНОВКИ

Отже, відповідно до поставлених завдань дослідження ми зробили наступні висновки.

Життя і діяльність М.Монтессорі, що принесла їй світову славу, були сповнені енциклопедичним вивченням усіх наук та особистої педагогічної та експериментальної роботи, пошуків та активної пропаганди своїх ідей. Вона була готова вчитися в інших і щедро ділилася своїми ідеями і знаннями. Серед педагогів світу немає рівних М.Монтессорі за кількістю послідовників і критиків.

Практичне життя є базовим розділом в Монтессорі-освіті. Він містить спеціально розроблені вправи, націлені на розвиток концентрації уваги та самостійності дитини. Ці навички необхідні для того, щоб не залежати від дорослих у щоденних побутових справах, самостійно піклуватися про навколишнє середовище та турбуватися про інших, що зміцнює впевненість дитини в собі. В цій зоні малюки навчаються мити посуд, користуватися кухонним приладдям, готувати прості страви, прибирати, чистити взуття, одягатися, сортувати, пересипати, переливати та змішувати.

Сенсорний матеріал Монтессорі забезпечує розвиток і систематизацію чуттів (зір, слух, смак, нюх та дотик), завдяки чіткому науковому підходу. Відмінною рисою цього розділу є ізоляція в окремій роботі лише однієї якості, яка відрізняє предмет один від одного (наприклад ізолюється вага чи колір), в той час, як всі інші характеристики є однаковими для всіх об'єктів. Для всіх матеріалів обов'язковою є можливість самостійного контролю помилки, тобто дитина сама може перевірити правильність виконання, не потребуючи допомоги вчителя. Це навчає дітей працювати самостійно, не боячись помилятися.

До роботи з Математичними матеріалами дитина приходить вже ґрунтовно підготована. Спершу працюють з різноманітними матеріалами, які допомагають зрозуміти поняття кількості, а вже потім презентують, як саме кількість може виражатися за допомогою цифр. Ці ідеї потім об'єднуються і

разом формують підґрунтя для подальшого розуміння математичних принципів. Дитина вчиться систематизувати та впорядковувати предмети, розвиваючи процеси мислення. Це сприяє пізнанню абстрактної математичної теорії шляхом використання наочних, предметних навчальних засобів, з якими можна маніпулювати, експериментувати та відкривати їхні нові можливості. Діти працюють з математичними штангами, картками, веретенцями, намистинками, ланцюжками, шершавими цифрами та ін.

Монтессорі матеріали з розділу Мовлення мають на меті підтримати внутрішню інтуїтивну здібність дитини до читання та письма. Знаки та символи письма є абстрактними та незрозумілими для дітей, для їх роз'яснення використовують прості матеріальні об'єкти.

Ідея Космічного Виховання у педагогіці Монтессорі полягає в наданні дитині можливості дізнатися і зрозуміти зв'язки основних елементів всесвіту — часу, природи, історії. Матеріали цієї зони є предметними та наочними, вони охоплюють географію, ботаніку, анатомію, астрономію тощо.

В українських дошкільних навчальних закладах ідеї М.Монтессорі досить широко використовуються. Сучасна Україна познайомилась з Монтессорі-педагогікою у 1993 році. Перші школи з'явилися в м.Києві, а згодом були створені й у великих містах, невеликих містечках, селищах та поселеннях. На жаль, опитування засвідчило, що вихователі традиційних ЗДО не досконало знайомі з педагогікою М.Монтессорі, хоча деякі елементи використовують у своїй діяльності. Чимало ідей М.Монтессорі стали невід’ємною частиною теорії і практики дошкільного виховання.

Констатувальний експеримент проводився з метою з’ясування готовності майбутніх вихователів до втілення основних педагогічних ідей педагогіки М.Монтессорі. На підставі вивчення психолого-педагогічної спадщини М.Монтессорі було визначено критерії та показники психологічної готовності студентів середніх курсів прийняти ідеї М.Монтессорі: знаннєво-орієнтаційний та дієво-технологічний. Розроблено показники кожного критерію та визначено рівні їх вияву у студентів 4 курсу.

Експериментально виявлено, що рівень знань здобувачів СВО бакалавр про Монтессорі-заклад є не достатнім, що в свою чергу не дозволяє майбутнім вихователям проєктувати погляди М. Монтессорі на свою майбутню професійну практику в ЗДО. Тому існує потреба в ознайомленні студентів з перевагами особистісно-зорієнтованих технологій, зокрема системи М.Монтессорі для навчання, виховання розвитку і цілісного формування особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушко Л. Львів-Мюнхен. Навчання дітей методами М.Монтессорі / Л.Андрушко, С.Єфімова // Психолог. – 2004. – Трав. (№17). – С. 30.
2. Берёзова В. Сензитивные периоды развития детей от 0 до 6 лет [Электронный ресурс] / Вера Берёзова. – Режим доступа : http://www.rebenok.com/info/earlydevelopment/montessory/53383/, свободный. - Загл. с экрана.
3. Борисова З. Система Марії Монтессорі - сучасним дошкільним закладам / З.Борисова, Р.Семерников // Дошкільне виховання.-1996.- №10.- С. 6-7.
4. Бочкарев Н.Е. Фребель и Монтессори / Н.Е.Бочкарев // Свободная трудовая школа. - 1920. - №2. - С.42-51.
5. Вакуленко Т.М. Як стати Монтессорі-педагогом в Україні // Дошкільне виховання. - 2014. - № 8. - С. 35–36.
6. Гессен С.И. Система Фребеля. Система Монтессори. Сопоставление обеих систем // Основы педагогики. Введение в прикладную философию / С.И.Гессен. - М. : Школа-Пресс, 1995. – С. 99-121.
7. Глазунова Л. «Чистий тип» з національними ознаками : Школа Монтессорі / Л.Глазунова // Освіта. – 1993. – 16 квіт. (№12). - С.15.
8. Глазунова Л. Без фобії до висоти: школа Монтессорі. Київський дитячий садок на Русанівці / Л.Глазунова // Освіта. - 1993. - №6 (22 квітня).- С. 28-32.
9. Глазунова Л. Золоті зерна "буржуазної" педагогіки зійшли і на нашому грунті : Школа Монтессорі - від 3 до 7. Про дитсадок м. Києва / Л.Глазунова // Освіта. - 1993.- 3 квітня. - С.4.
10. Гларко П. Использование идей М.Монтессори современными дошкольными учреждениями / П.Гларко // Все для учителя. - 2001.- №6. - С. 6.
11. Головко М.Б. Професійна підготовка педагогів до роботи за

зарубіжними альтернативними технологіями [Электронный ресурс] / М.Б.Головко // Режим доступа : http://www.bdpu.org/scientific_published/2005/pedagogics_2_2005/23, свободный. - Загол. з екрану.

12. Горюнова В. Перша в Україні: школа Монтессорі / В.Горюнова, О.Городня, Т.Михальчук // Дошкільне виховання. – 1997. - №11. – С. 10-11.
13. Дичківська І. М. Будинок «Вільної дитини» М. Монтессорі/ І. М. Дичківська // Інноваційні педагогічні технології : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / І. М. Дичківська. - 2-ге вид., допов. – Київ : Академвидав, 2012. – С. 79–101. – (Альма-матер).
14. Дичківська І. М. М. Монтессорі: теорія і технологія : навч.-метод. посіб. для використання в навч.-виховному процесі / І. М. Дичківська, Т. І. Поніманська ; М-во освіти і науки України. – Київ : Слово, 2009. – 303 с.
15. Дичківська І. М. Педагогіка М. Монтессорі: виклики сучасності: монографія / І. М. Дичківська. - Рівне : Волинські обереги, 2016. - 384 с.; іл.
16. Єржабкова Б. Концепція розвитку дитини в педагогічній спадщині М.Монтессорі / Б.Єржабкова, Б.Скомороський // Обрії. – 2001. - №12. – С. 8-12.
17. Жебровський Б. Українська модель школи Марії Монтессорі / Б.Жебровський // Початкова школа. – 2005. - №5. – С. 42-44.
18. Использование идей М.Монтессори современными дошкольными учреждениями // Все для вихователя. – 2001. - № 6 (лют.). – С.6.
19. Коваленко Є. І. Марія Монтессорі / Є. І. Коваленко, Н. І. Бєлкіна // Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Є. І. Коваленко, Н. І. Бєлкіна ; М-во освіти і науки України. Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Київ : Центр навч. л-ри, 2006. – С. 520–537.

20. Лисенко Н. В. Педагогіка Марії Монтессорі / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста // Педагогіка українського дошкілля : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за спец. "Дошкільне виховання": у 2 ч. / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. - Київ : Вища шк., 2006. - Ч. 1. – С. 113-135.
21. Литвяк О. Ідея школи Монтессорі / О.Литвяк, О.Хілтунен // Завуч. – 2001. – берез. (№9). - С. 5-6.
22. Лундрум Д. Марія Монтессорі (31.08.1870 - 6.05.1952) / Д.Лундрум // Обдарована дитина. - 2000. - №1. - С.25-28.
23. Максимюк С. П. Світове значення педагогічних систем М. Монтессорі, С. Френе, Р. Штайнера / С. П. Максимюк // Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Максимюк ; М-во науки і освіти України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Київ : Кондор, 2009. -– С. 375–382.
24. Малишко В. М.Монтессорі - ключ до світу: Методичний посібник для працівників дошкільних закладів, вихователів початкових класів / В.Малишко. – Тернопіль: МП "Мальва – ОСО", 1998. – 47 с.
25. Михальчук Т. Пророк від педагогіки : історія педагогіки М.Монтессорі / Т.Мехальчук // Дитина. 2001. – лист.-груд. (№11-12). - С.13.
26. Михальчук Т. Сім’я в системі Монтессорі / Т.Михальчук // Освіта. – 1994. – 6 лип. (№48-49) - С.5.
27. Михальчук Т. Філософські аспекти педагогічної системи Марії Монтессорі / Т. Михальчук // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 8. – С. 10–14.
28. Монтессори М. Воспитание чувств / Мария Монтессори // Монтессори М. Руководство к моему методу. – М., 1916. - С.14-27.
29. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання в «Будинках дитини» / М. Монтессорі // Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. спец. "Дошк. виховання" / упоряд.: З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко; за заг. ред. З. Н. Борисової. – Київ : Вища шк., 2004. – С. 104-120.

30. Монтессори М. О принципах моей школы : статья итальянского педагога, 1942 г. / Мария Монтессори // Учительская газета. – 1992. – 4 августа (№28). - С.4.
31. Монтессори М. Особенности системы [Электронный ресурс] / Мария Монтессори. – Режим доступа : http://www.montessory-center.ru/lit/book2_schet, ограниченный. - Загл. с экрана
32. Монтессори М. Подготовка учительницы. Пер. с итал. Ю.И.Фаусек / Мария Монтессори // Просвещение. - 1921. - №1. – С. 125-133.
33. Монтессори М. Помоги мне сделать это самому / Мария Монтессори / Сост. М.В.Богуславский, Г.Б.Корнетов. – М.: Издательский дом «Карапуз», 2001. – 272 с.
34. Монтессорі М., її метод: матеріали різних публікацій / Марія Монтессорі // Обдарована дитина. – 2000. - №1. - С. 25-28.
35. Немов Р.С. Психология : ученик для студентов высших учених заведений / Р.С.Немов. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 2003. – 640 с.
36. Ніколенко Л. Система Монтессорі: італійський педагог про сенсорне виховання дітей / Л.Ніколенко // Дошкільне виховання. – 1992. - №10. - С.24-25.
37. Основні аспекти філософії та педагогіки М.Монтессорі: за матеріалами різних публікацій // Дитина. – 2002. – лют. (№2). - С.6.
38. Педагогіка Монтессорі : класики педагогіки // Школа. – 2014. – № 12. – С. 42–45.
39. Поніманська Т. І. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти XX ст. / Т. І. Поніманська //Дошкільна педагогіка : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. І. Поніманська. - 3-тє вид., випр. – Київ : Академвидав, 2015. – С. 99–107. – (Альма-матер+).
40. Прибильська Н. Організація роботи педагога за методом спостереження у педагогічній системі Марії Монтессорі / Н.

Прибильська // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 8. – С. 21–27.

41. Пьянкова Л. О детских садах Монтессори / Л.Пьянкова // Дошкольное воспитание. - 1994. - №11. - С. 41-42.
42. Січкар А.Д. Підготовка студентів до особистісно орієнтованого виховання у ході педагогічної практики на базі школи-дитсадка Монтессорі // Освітологічний дискурс. - 2010. - №2. - С. 105–119.
43. Смирнова Е. Мария Монтессори : система дошкольного воспитания / Е. Смирнова // Дошкольное воспитание. – 2007. – № 2. – С. 110–115.
44. Сорокова М.Г. «Жизненная практика» и сенсорное воспитание дошкольников по методу Монтессори : Учебное пособие / М.Г.Сорокова ; Под ред. Д.Г.Сорокова. – М., 1998. – 316 с.
45. Стрюк К. Система М.Монтессорі – нове чи старе? / К.Стрюк // Дошкільне виховання. – 1996. - №3. - С.10-11.
46. Технологія саморозвитку (М. Монтессорі) //Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О.М. Пєхоти. – Київ : А.С.К., 2003. – С. 58–69.
47. Хилтунен Е. О педагогике Марии Монтессори [Электронный ресурс] / Елена Хилтунен. – Режим доступа : http://www.rebenok.com/info/early development/montessory/60882/, свободный - Загл. с экрана
48. Якименко С.І. Міленіна Г.С. Педагогічні ідеї Софії Русової та Марії Монтессорі: порівняльний аналіз : монографія. - Київ : Слово, 2015. - 296 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ СПРИЙМАННЯ РОЗМІРІВ

Рожева вежа

Матеріал: рожева вежа складається із десяти, кубиків різних розмірів. Довжина ребра найменшого кубика один см, довжина ребра найбільшого - десять см.

Мета: формування понять "великий — маленький". Розвиток моторики, координації рухів, вміння впорядковувати предмети.

Коричнева драбина

Матеріал: десять дерев'яних призм, кожна довжиною двадцять см. Бічні сторони — квадрати. Довжина ребер квадратів зменшується від десяти до одного см.

Мета: формування понять: "товстий — тонкий". Розвиток моторики, координації рухів, формування порядкових структур.

Червоні штанги

Матеріал: десять червоних дерев'яних штанг. Довжина найкоротшої десять см. Кожна наступна штанга довша від попередньої на десять см. Найдовша штанга довжиною один метр. Ширина і висота кожної штанги двісті шістдесят п’ять см.

Мета: формування понять "довгий-короткий". Розвиток моторики, координації рухів, формування порядкових структур, підготовка до роботи з числовими штангами.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ РОЗРІЗНЕННЯ ФОРМ (ЗОРОВЕ. ТАКТИЛЬНЕ. МУСКУЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ)

Геометричний комод

Матеріал: дерев'яний ящик із шістьма ящичками, які висуваються з нього. Ящик №1 містить шість різних трикутників: нерівносторонній тупокутний трикутник, рівнобедрений гострокутний трикутник, рівнобедрений тупокутний трикутник, рівнобедрений прямокутний трикутник, рівносторонній трикутник. Ящик №2 містить шість різних прямокутників: від 10 см х 5 см до 10 см х 10 см, довжина стола десять см. Ящик №3: шість правильних многокутників: від п’ятикутника до десятикутника. Ящик №4: рівнобедрена трапеція, прямокутна трапеція, ромб, паралелограм, нерівносторонній гострокутний трикутник. Ящик №5: чотири фігури квадрат із чотирма півкругами ззовні, яйце, еліпс, трикутник з дугоподібними сторонами. Ящик №6: шість кругів, діаметри яких рівномірно змінюються від десяти см до п’яти см.

Рамка для першої вправи. Вона розділена на шість полів. Всередині, як вкладні фігури, лежать круг, трикутник, квадрат і три дерев'яні дощечки. Всі вкладні тіла сині і

лежать в рамках кольору дерева. Дно висувних ящиків теж синє. Три комплекти карт для всіх фігур. 1-ша серія: поверхня фігури повністю синя; 2-га серія: фігури обведені кантом, шириною один см; 2-а серія: фігури обведені лінією, шириною один мм.

Мета: впізнати геометричні фігури. Розвиток моторики руки, розвиток зорової пам'яті.

Конструктивні трикутники

Матеріал: п’ять ящиків з трикутниками. Ящик №1 (прямокутний): два рівносторонні трикутники жовтого кольору, по два прямокутних рівнобедрених трикутники жовтого і зеленого кольору, по два прямокутних нерівносторонніх трикутники сірого, зеленого і жовтого кольорів, один нерівносторонній прямокутний трикутник червоного кольору і один нерівносторонній тупокутний трикутник червоного кольору. Ящик №2 (прямокутний): містить лише голубі трикутники: два рівносторонніх трикутники, два прямокутних рівнобедрених трикутники, два великих прямокутних нерівносторонніх трикутники, чотири маленький прямокутний нерівносторонній трикутник, один маленький тупокутний нерівносторонній трикутник. Ящик №3 (трикутний): містить сірий рівносторонній трикутник, чотири рівносторонніх червоних трикутники, два прямокутних нерівносторонніх трикутники зеленого кольору, три тупокутних рівнобедрених трикутники жовтого кольору. Ящик №4 (великий шестикутний): рівносторонній трикутник жовтого кольору, шість рівнобедрених тупокутніх трикутників жовтого кольору, по два рівнобедрених трикутники червоного і сірого кольорів. Ящик №5 (малий шестикутний): великий рівносторонній трикутник жовтого кольору, шість рівносторонніх трикутників сірого кольору, два рівносторонніх трикутники червоного кольору, шість рівнобедрених тупокутних трикутників червоного кольору. На всіх кольорових трикутниках є одна або кілька чорних ліній, крім голубих трикутників із прямокутного ящика №2, великого сірого трикутника із трикутного ящика, жовтого трикутника із великого шестикутного ящика. У всіх трикутників, які лежать в одному і тому ж ящику, на зворотній стороні є помітка, яка вказує на відповідний ящик.

Мета: взаємозв'язок геометричних фігур одна з однією. Складати із одних геометричних фігур інші. Підготовка до геометрії.

Об'ємні геометричні тіла

Матеріал: корзина, хустина, дев'ять синіх геометричних тіл: куля, еліпсоїд, яйце, циліндр, піраміда, конус, паралелепіпед, куб, трьохгранна призма. Ящик з дощечками з проекціями основних даних геометричних тіл: три квадрати, два круги, два прямокутники, один рівносторонній трикутник, один рівнобедрений трикутник.

Мета: звернути увагу на геометричні тіла і їх характерні особливості. Підготовка до стереометрії.

Блоки з циліндрами-втулками

Матеріал: 4 дерев'яних блоки з заглибинами для десяти дерев'яних циліндрів. У кожного циліндра є кнопка, за яку можна його тримати. Блок циліндрів №1. Циліндри змінюються по висоті. Діаметр у всіх однаковий, висота рівномірно зменшується. Блок циліндрів №2. Висота залишається постійною. Діаметр (ширина і глибина) рівномірно зменшуються. Блок циліндрів №3. Висота і діаметр циліндрів рівномірно зменшуються. Блок циліндрів №4. Висота циліндрів рівномірно спадає, а діаметр рівномірно збільшується.

Мета: Дізнатися про різницю розмірів при незмінній формі. Розвиток тонкої моторики для навчання письму. Утворення порядкових структур.

Дощечки з різною поверхнею

Матеріал: ящик з трьома дощечками, на які наклеєний наждачний папір трьох варіантів. Розмір 6 х 12. Дощечок кожного варіанту попарно

Мета: розвиток чуття дотику, вміння розпізнавати якість шорстких поверхонь. Розвиток тонкої моторики.

МАТЕРІАЛ ДЛЯ РОЗВИТКУ БОРИЧНОГО ПОЧУТТЯ

Таблички з різних порід дерева або вагові баночки

Матеріал: в ящичку три серії табличок розміром 6х8, товщина 0,5 см. Кожна серія зроблена з дерева однієї породи, тому вони мають різну вагу. Породи дерев: ялина, вільха, ясен, горіх, червоне дерево, амарантове дерево. Рекомендації по виготовленню вагових баночок: Пластмасові баночки одного розміру, форми і кольору. Столову ложку піску насипають у дві баночки — І-ша серія. З протилежного боку наклеюють два червоні кружечки (самоконтроль). У дві наступні насипають по дві столових ложки піску — 2-га серія. Наклеюють умовні позначки. Слідуючі 2: по три столові ложки піску — 3-я серія і т.д. Баночки герметично закрити.

Мета: розвиток почуття ваги.

МАТЕРІАЛИ НА ВІДЧУТТЯ КОЛЬОРУ

Кольорові таблички

Матеріал: дерев'яний ящик має 8 комірок. В кожній комірці 8 табличок: 1-а з основним кольором і 7 відтінків. Всього 8 х 8 = 64 таблички. Розмір таблички 7х7 см. Рекомендації по виготовленню матеріалу: основні кольори: червоний, синій, оранжево-

жовтий, зелений, фіолетовий, сірий (від білого до чорного через сірий), рожевий (від рожевого до темно-малинового), оливковий (коричневий). Звичайна акварель наноситься на якісний картон. Один раз — одержуємо табличку з першим відтінком, два рази -— табличку з другим відтінком, три рази — табличку з третім відтінком і т.д... вісім разів — табличку з основним кольором. Табличка обтягується поліетиленом.

Мета: правильний підбір і знання кольорових відтінків, розвиток тонкої моторики.

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ РОЗРІЗНЕННЯ ШУМІВ І ЗВУКІВ

Шумові баночки

Матеріал: він складається із двох ящичків по шість баночок в кожному. Рекомендації по виготовленню: баночки пластмасові або металеві. Дві — наповнюють камінцями (наполовину об'єму), дві бусинками середньої величини, дві — дрібною квасолею, дві — дрібними кусочками дерева, дві — рисом, дві — манною крупою. З протилежного боку самоконтроль (два однакові шуми мають дві однакові умовні позначки). Баночки герметичне закриті.

Мета: сприйняття і диференціація різних шумів. Тренування моторики, розвиток слухової пам'яті, підготовка до сприйняття музики.

Додаток Б

МАТЕМАТИЧНІ МАТЕРІАЛИ М.МОНТЕССОРІ

Числові штанги

Матеріал: 10 штанг, що розділені на червоні і голубі проміжки довжиною по 10 сантиметрів кожний та табличок з написаними на них цифрами від 1 до 10.

Мета: ознайомлення дітей з кількістю від 1 до 10, з метричною системою та з взаємозв'язком кількості і символів.

Башта із різнокольорових перлів

Матеріал: перли, нанизані на дріт. Ці перли різного кольору: нитка в 10 перлів – оранжева, в 9 – бірюзова, в 8 – фіолетова, в 7 – біла, в 6 – сіра, в 5 голуба, в 3 – червона, в 2 – зелена. Окремі перли використовуються для одиниць. Дріт, на який нанизані перли, не гнеться і скручений при основі і зверху в кільце. Цих предметів є по п'ять екземплярів в кожній коробці. До складу даного матеріалу входять папір розлініяний в різний колір та заготовлені приклади.

Необхідно заготовити коробки з „десятками". Діти обирають з коробки всі десятки для їх послідовної лічби. При ній є карточки, на яких написані цифри. Діти з'єднують два десятки чи більше відповідно до картки. Цифри із жорсткого паперу – математичний матеріал, який складається з ящика з картонними чи дерев'яними табличками, на які наклеєні цифри від нуля до дев'яти.

Мета роботи: виконання арифметичної дії додавання, розвиток дрібної моторики руки та підготовка до вивчення геометрії.

Веретена

Матеріал: 2 ящики по 5 відділень. На задній стінці першого ящика стоять цифри від 0 до 4, на задній стінці другого ящика – цифри від 5 до 9. У кожному відділенні лежить стільки веретен, яка цифра на стінці. Всього сорок п'ять веретен, вони скріплені резинками. До складу матеріалу входить кошик або ящик та хустина.

Мета подання матеріалу: навчити дітей впізнавати множини чисел від нуля до дев'яти, вивчити послідовність цифр від одиниці до дев'яти, зрозуміти поняття „нуль".

Цифри і чіпси

Матеріал: ящик з випиляними цифрами і 55 кружечками. Цифри и кружечки червоного кольору.

Мета: вивчити числовий ряд від 1 до 10, сформувати у дітей поняття парного і непарного числа.

Робота з матеріалом:

Вчитель пропонує дитині викласти числовий ряд від 1 до 10, потім під кожною цифрою поставити відповідну кількість кружечків. Він показує дитині, в якому прядку слід їх викладати.

При парних числах будується подвійний рід, при непарних – останній кружечок слід класти під останню пару кружечків посередині.

Цифри і кружечки розташовані у порядку на столі. Вчитель бере кружечки під певним числом, наприклад, чотири і ділить їх між собою і дитиною, запитуючи скільки кружечків у кожного. З'ясовують, що у кожного порівну і роблять висновок, що чотири – парне число. Аналогічно аналізують всі числа. Дитина читає парні і непарні числа. Вчитель бере олівець і ділить ним кружечки, які лежать під парними числами, на дві однакові групи, ставлячи олівець вертикально. Дитина розуміє, що такий поділ не можливий для непарних чисел.

Золотий перлинний матеріал

Матеріал: перлини золотистого кольору (одиниця), стержні з нанизаними перлами (десятки), квадрати (сотні) та куби (тисячі).

Мета: навчити називати розряди десяткової системи, розуміти структуру десяткової системи, розвивати тонку моторику.

Ланцюг сотні

Матеріал: ланцюг із 10 стержнів по десять перлів у кожному, ящик із стрілками, на який написані числа: 9 вузьких зелених стрілок із числами від 1 до 9, 9 вузьких темно-зелених стрілок із числами від 11 до 19, сині стрілки з числами десятків і червона стрілка з числом 100; серією прямокутних табличок з числами.

Ланцюг сотні в золотому перловому матеріалі скріплений в квадрат. Вчитель пропонує дитині принести ланцюг сотні і квадрат із ста бусен. Він складає ланцюг у вигляді квадрата. Дитина порівнює обидва квадрати і приходить до висновку, що вони однакові і що множини з однаковим числом елементів можна поставити по-різному. Після цього дитина рахує перли і розкладає напроти них стрілки із числами.

Дошки Сегена

Матеріал: 2 дошки, які розділені рейками на 5 полів кожна. На першій дошці число 10 стоїть 5 раз, на другий – 4 рази. До складу одного матеріалу входять таблички з числами від 1 до 9, коробка з 9 стержнями із 10 перлів і башта із різнокольорових перлів від 1 до 19.

Піфагорова таблиця

Матеріал: квадрат дерев'яний, в якому 100 заглибин (10х10) для вкладання перлів. Зверху відповідно 1, 2, 3,4, 5, 6, 7, 8, 9 ,10. Вліво можна вставити картку з однією із цифр, написаною червоним кольором. Ця картка буде служити множником. В посібнику їх є 10 з десятьма цифрами. Весь квадрат білий, вверху кружечок, де вставляють другий множник, зафарбований у червоний колір.

Додаток В

МОНТЕССОРІ-МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПИСЬМА

Букви - шершавчики

Матеріал: дерев'яні дощечки, на яких написані букви (прописом), контур букви вирізаний із шорсткого паперу або наклеєний піском чи манкою. Голосні букви - на голубому, приголосні — на червоному фоні.

Мета: пов'язати контур букви з її звучанням; підготовка до письма.

Рухомий алфавіт

Матеріал: 2 ящики з вирізаними із войлоку писаними буквами. Голосні букви - голубі, приголосні - червоні.

Мета: позначення звуків буквами. Викладання слів, читання.

Рамки і втулки

Матеріал: набір металічних рамок-пластинок розміром 14х14 см. В центрі кожної з них вирізано отвір, який закривається кришкою-втулкою з невеликою рукояткою-кнопкою. Рамка і втулка однієї форми, але різного кольору. Дві підставки для рамок.

Набір рамок і втулок складається із 16 фігур: 1. Круг діаметром 50 мм. 2. Квадрат (сторона 40 мм). 3. Трикутник рівносторонній (сторона 50 мм). 4. Еліпс (діаметри 70 і 40 мм). 5. Прямокутник (сторони 60 і 40). 6. Ромб (сторона 40 мм, гострий кут 60 град.). 7. Трапеція (основи 60 і 40 мм, висота 40 мм). 8. Неправильний чотирикутник (сторони 65 і 35 мм, один прямий кут). 9. Паралелограм (сторони 50 і 42 мм, гострий кут 75 град.).10. Трикутник рівнобедрений (сторони 65 мм, основа 40 мм). 11. Шестикутник правильний (сторона 30 мм). 12. Зірка п'ятикутна (діаметр описаного кола 65 мм). 13. Трикутник прямокутний рівнобедрений (катети 60 мм). 14. П'ятикутник правильний (діаметр описаного кола 60 мм). 15. Шестикутник неправильної форми (сторони 30 мм, два протилежні кути по 90 град.). 16. Трикутник різносторонній (сторони 40, 60, 80 мм).

Мета: виробити вміння впізнавати і розрізняти форму плоских фігур і їх розташування на площині. Підготовка до оволодіння письмом.

Додаток Г

ЗАНЯТТЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ технології М.Монтессорі

Математичний урок у ІІ молодшій групі на тему: "РІПКА"

Програмовий зміст: закріпити знання дітей про геометричні фігури: круг, квадрат, трикутник дотикового-руховим і зоровим способами; вправляти у просторовому орієнтуванні: праворуч-ліворуч; вгору-вниз; закріпити вміння дітей користуватися методом прикладанням при порівнянні груп предметів; розуміти значення(Скільки?) слова (багато),(один),та кольори (червоний, зелений, синій, жовтий). Виховувати увагу, мислення, пам'ять, позитивне ставлення до заняття.

Матеріал: геометричні фігури, герої казки "РІПКА", картинки "ЯЛИНОЧКА", "ТЕРЕМОК", "СТРІЛОЧКА", балони різних кольорів.

Хід

Діти сидять півколом.

Вихователь: Діти давайте згадаємо казку "РІПКА".

Яку посадив дід ріпку?

Кожний день поливав її. Яка виросла ріпка?

Хто прийшов тягнути ріпку?

Витягли ріпку?

А хто тут найбільший? /Дід/.

А найменший? /Мишка/.

Покажіть, яка мишка?

А собачка більша чи менша від мишки?

Хто стоїть попереду всіх?

Хто стоїть за бабою?

Перед собачкою?

Які ви молодці .

А давайте зараз сядете за столики і викладемо цих героїв на смужках. Спочатку собачку, а потім котика, а потім мишку. А ось з'явився чарівник, що перетворив тваринок на геометричні фігури.

Які ви знаєте геометричні фігури? /круг, квадрат, трикутник/.

Собачку перетворив на круг, котика у квадрат, а мишку на трикутник /діти викладають/.

Скільки тваринок стільки і фігур /порівну/.

А ось "Стрілочка дівчинка".

Подивіться, яка вона гарна. Вона допоможе розчаклувати наших тваринок.

Хочете їх розчаклувати? /так/.

Закрийте очі і голосно скажемо: раз, два, три казочко прийди. На столі залишаються тваринки, а геометричні фігури зникають.

Діти, а ви хочете побачити де живе "Стрілочка"? /так/.

Кожний візьме один квадрат і один кружечок і викладемо доріжку до хатки "Стрілочки" ось таку.

Скільки взяли кружечків? /один/.

А скільки квадратів? /один/.

Всі викладають доріжечку.

А тепер подивіться: Скільки кружечків у доріжці? /багато/.

Скільки квадратиків у доріжці? /багато/.

"Стрілочка стрибає, а ми за нею пострибаємо до її хатки. А ось і хатка. Яка вона гарна.

/Діти сідають на килимку півколом/. Які чарівні квіти ростуть, ялиночки і дерева. Але "Стрілочка" живе не одна. З нею живуть звірі.

Хто живе у будиночку? /Зайчик, півник, жабка, курчатко, їжачок/.

Скільки звірів живе у хатці? /Багато/.

Хто живе найвище? /Півник/.

Хто живе найнижче? /Курчатко/.

А хто живе посередині? /Зайчик/

.А праворуч? Жабка/.

А ліворуч? /їжачок/.

Давайте трошки подумаємо і подивимось на віконечка. Вони всі різні. Скажіть де віконечка круглі? /Показує дитина/.

А які віконечка квадратні? А яке віконечко трикутне?

Молодці, ви справжні математики.

Але у мене є ось яка картина. Давайте розглянемо її.

Що намальовано посередині? /Ялиночка/.

Якого кольору ялинка? /Зелена/.

Яка ялинка? /Велика/.

Що росте на ялиночці? /Шишки/.

Скілько їх? /Багато/.

А хто сидить на ялиночці? /Білочка/.

Скільки білочок? /Одна/.

Що світить зверху? /Сонечко/.

Якого кольору сонечко? /Жовте/.

Скільки сонечків? /Одне/.

А хто сидить під ялинкою? /їжачок/.

Скільки їжачків? /Один/.

А праворуч? /Гриби/.

Скільки грибів? /Багато/. А ліворуч? /Курчата/.

Скільки курчат? /Багато/.

Діти, мене питає "Стрілочка": А ви вмієте гратися? /Так/.

Давайте разом із "Стрілочкою" пограємося у гру "Кулька".

Якого кольору ця кулька? /Граємось/. Потім із зеленою і синьою. Повторити три рази. Поки ми погралися наша "Стрілочка" пішла в ліс до своїх друзів. Але вона іще прийде. А зараз ми підемо гратися із кулькою на майданчик.

Додаток Д

Тема: «Сонце стукає в віконце»

Вид заняття: гра – заняття з елементами дослідницької діяльності за досвідом М. Монтессорі для дітей раннього віку

Мета: ознайомити дітей з весняними змінами в природі (від сонячного тепла і світла з'являються листочки і квіти, прокидаються комахи, прилітають птахи), закріпити вміння дітей викладати на полотні силуети та форми, правильно розміщувати їх на площині. Розвивати почуття композиції, старанність. Формувати вміння розрізняти властивості об'єктів неживої природи (повітря, піску, ґрунту, води), дати знання у розрізненні ваги предметів, розвивати тактильні відчуття, дрібну моторику рук. Закріпити поняття «один», «багато», «вгорі», «внизу». Вчити помічати зміни погоди; закріпити назви одягу, особливості його використання у весняний період, викликати інтерес до проведення простих дослідів. Вчити дітей співвідносити предмети за кольором, нанизувати їх на гачок.

Спонукати дітей розповідати вірші, відгадувати загадки, розвивати артикуляційний апарат, закріплювати вимову звуків у звуконаслідуванні, навчати дітей за зразком вихователя утворювати нові слова та відповідати на поставлені запитання. Знайомити дітей з особливостями роботи дорослих у саду та на городі, виховувати працьовитість, пошану до людської праці, любов до природи.

Матеріал: «чарівна скриня», сонечко на ниточці, прищіпки різного кольору, фігурки їжачка, пташки, сонечка, квітки; тканина голубого кольору, трубочки для коктейлю, ємкість з водою на кожну дитину, по три камінця та 5 тенісних різнокольорових кульок, губки 5 шт., лійки 5 шт., курочка з курчатами які сидять у гніздечках, гачки 3 шт., пшоно і горох.

Ускладнення для другої підгрупи: діти викладають фігурки, чергуючи прищіпки за величиною. В іграх з водою діти без допомоги вихователя наливають воду у мисочки.

Хід заняття

Сюрпризний момент – «Чарівна скриня».

- Діти, подивіться, що в мене є, це «чарівна скринька». Доторкніться до кришки, яка вона? (шорстка). А бочка які? (гладенькі). Мені її подарувала весна.

Виховетель: Ішла весна-красна
У синій хустинці
Несла весна-красна
У скриньці гостинці.

- Як ви гадаєте, що там є? (відповіді дітей). Весна мені сказала, щоб скринька відкрилась, треба сказати такі слова:

«Чок – чок –чок, відкривайся сундучок». А тепер давайте скажемо всі разом. Скринька відкривається і з'являється сонечко:

Вихователь: Ми віконце відчиняли
Наше сонечко вітали
Сонце посміхнулось
Промінцем торкнулось
І Анічку, і Юлечку, і Лілечку,
Богданчика і Яріка
Погладило по щічці.

– Діти, а подивіться, тут ще щось є (прищіпки). Весна хоче, щоб ви з ними пограли. Діти сідають за столи і викладають із прищіпок сонечко, травку, їжачка, пташку,квітку.

Проводиться д/г «Цікаві прищіпки».

Вихователь на столі розкладає тканину голубого кольору і запитує у дітей:

- Діти, а яка у нас зараз пора року? А що весною відбувається в природі? (відповіді дітей). То ж давайте зробимо весняну галявину. Я буду розповідати про весну, а ви будете викладати свої фігурки.

Вихователь: Наступила весна. Пригріло тепле, ясне, ласкаве сонечко. Яке сонечко? Де ми його розмістимо? (вгорі).

Пропоную дітям зробити пальчикову вправу «Сонечко».

А внизу виросла зелена, молода, м'яка травичка.

Яка виросла травичка? А в траві виросли гарні, весняні, жовті квіточки. Які квіточки виросли в траві? Як вони називаються? (кульбабки). Пальчикова вправа «Квітка»:

Ой у нашому садку - показують квітку
Квіти гарні в квітнику
На стеблах гойдаються – нахиляють кисті рук
І нам посміхаються.

Від сонячного тепла прокинувся маленький, колючий хто? (їжачок). І побіг по зеленій, молодій травичці. Їжачок який? Як він вміє робити?

Вихователь: Жив на світі їжачок
Весь з колючок-голочок.
(Пальчикова вправа «Їжачок».)

А високо в небі летить гарна, маленька пташка. Яка пташка?

Дитина: Пташко, пташко, прилітай!
Весну красну зазивай.
Звеселяй, пташино,
Нашу Україну. (Пальчикова вправа «Пташка».)

А як весною радісно співають пташки?

Всі: Цвірі-цвірі-цвірі-рінь
Починається теплинь!

Фізкультхвилинка.

Діти разом з вихователем стають у коло.

-Діти, давайте заспіваємо пісню про весну і потанцюємо:

Гей весна іде
Все навкруг цвіте,
На поля сонце ллє
Світло золоте!

Ігри з водою.

- Діти, сонечко хоче нам щось показати (воно веде дітей до води). Що це, діти? Так, це водичка. Доторкніться пальчиком до води, яка вона? (тепла, мокра, чиста). А яка буває ще вода? (холодна, грязна). А грязну воду можна пити? Чому неможна? Вихователь роздає дітям трубочки і пропонує зробити сильну бурю.

Вправа – гра за методикою М.Монтессорі «Переливання води лійкою». Діти у невеличкий посуд наливають воду лійками до позначки. Розлиту воду вихователь пропонує зібрати губкою.

Гра-дослід з камінцями і кульками.

Ось, подивіться, що в мене є (показую камінці і кульки). Візьміть в одну ручку камінець, а в другу кульку. Як ви гадаєте, що важче камінець чи кулька? От зараз ми і перевіримо, якщо камінці потонуть значить вони важче. А кульки плавають на водичці і не тонуть то легше. Діти виконують вправу.

Вихователь пропонує дітям розповісти віршик

А. Барто «М'ячик».

Чому Таня плакала? Вона думала, що м'ячик потоне.

Гра-вправа за методикою М.Монтессорі «Виловимо з води».

Вихователь ложкою пропонує виловити по одному кульки і перекласти у тарілку. А пролиту воду – зібрати губкою.

Ой, діти, ви чуєте хтось кричить. А ну пішли подивимось, що там трапилось.

- Ой, дивіться, хто це? (курочка). Як вона кличе своїх діток? (ко-ко-ко). **Відгадайте загадку**:

Маленькі клубочки
Ходять біля квочки.

Так, це курчата, мама їх кличе, а вони не йдуть. Мабуть котик їх налякав. Давайте його насваримо (ну-ну-ну, показують вказівним пальчиком). Як же нам знайти курчат. Діти, подивіться, ось сонячний промінець укаже нам дорогу. Ось де вони заховались і пищать: пі-пі-пі. Як пищать курчата? Треба нам повернути їх до мами у свої гніздечка і нагодувати. Матусі дамо гороху, бо вона яка? (велика). А курчатам дамо пшона, бо вони які? (маленькі). Богданчик і Юля будуть перебирати зерно для курчат, а ви віднесіть курчат у свої гніздечка. Зверніть увагу на крильця. Якого вони кольору в таке гніздечко треба і посадити.

Діти годують курочку і курчат:

Вихователь: Як ти курочка живеш
Не їси ти і не п'єш,
А все діткам віддаєш
Зголодніла ти?
Дзьобай, не лякайся,
Сили набирайся.

Підсумок.

Скільки вправ ми сьогодні зробили:

Пожаліли курочку -	гладять по долонькам
Насварили кицю -	показ. вказівним пальч.
Курчатам насипали зерняток –	пальці у пучок
А курчата попищали, попищали -	пищать
Дружно пшоно подзьобали –	стук. пальцем по дол.
І до матері стрибочком -	біжать всі до виховат.
Жовті збіглися клубочки –	
Заховались під крило	
Наче їх і не було.	

Додаток Е

АНКЕТА
для вихователів дошкільного навчального закладу

1.Чи знайомі ви з концепцією Марії Монтессорі?

_____
_____
_____
_____
_____

2. Що ви знаєте про її педагогічну концепцію?

_____
_____
_____
_____
_____

3. Чи хотіли б дізнатися більше інформації про концепцію Монтессорі?

_____
_____
_____
_____
_____

4. Чи використовуєте Ви методики Марії Монтессорі у своїй роботі з дітьми?

_____
_____
_____
_____
_____

5. Чи хотіли б Ви працювати у Монтессорі-закладах? Якщо так, то чому?

_____
_____
_____
_____

Додаток Ж

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ

1. Уявіть, що Вас взяли на роботу до альтернативної школи, яка працює за концепцією М.Монтессорі. Там висуваються певні вимоги до Вашої поведінки, методики організації навчально-виховної діяльності дітей, які значно відрізняються від загальноприйнятих, опанованих Вами під час навчання в університеті. Що б стало найкращим стмулом для Вас дотримуватись їх?

а) вимога керівництва школи, бажання батьків

б) більша заробітня платня у порівнянні із звичайною школою

в) прагнення осмислити основну ідею школи, стати визнаним фахівцем у роботі за цією технологією

2. Який вид взаємодії між учителем і учнем краще відображає Вашу позицію щодо навчання і виховання дітей?

а) співпраці учителя й учнів, коли учень ставиться до учителя як до друга, готовий відстоювати власну думку, сперечатися

б) поваги учня до учителя, коли учень відчуває значно вищий рівень знань учителя, визнає його першість й авторитет

в) поваги учителя до учня, визнання права учня на помилку, свободу вибору, сумнів, вагання, права на власний темп розвику і навчання

3. Яким, на Вашу думку, має бути вчитель, що він має робити, щоб сподобатись дітям, викликати у них довіру й симпатію?

а) має бути красивим, володіти приємним голосом, посміхатися

б) має бути тактовним, терплячим

в) немає значення як виглядає вчитель, учні прийшли вчитись, а не оцінювати як виглядає педагог, він має давати знання

4. Наскільки обізнаним має бути сучасний вчитель?

а) він може багато чого не знати, навіть з найнеобхіднішого для викладання, але прагнути здобувати нове знання

б) головне - він повинен бути професійно обізнаним з методик та програмового матеріалу

в) він повинен бути високо ерудованою людиною з енциклопедичним знанням

5. Що Вам відомо про концепцію М.Монтессорі? Знання з яких наук конче необхідні для повноцінної діяльності Монтессорі-вчителю?

_____

_____

_____

6. З якими поняттями може ознайомити дітей вчитель, використовуючи Монтессорі-матеріал „Рожева вежа”?

а) найбільший – найменший

б) високий – найвищий

в) світлий – темний

7. Оберіть найбільш близьке Вам твердження:

а) дитина має право на вільний творчий пошук

б) дитина залежно від виду завдання іноді може пропонувати нестандартні способи його розв’язання

в) дитина має виконувати завдання вчителя чітко згідно інструкції

8. Який вид роботи учнів є основним у Монтессорі-школі?

а) індивідуальна робота

б) групова робота

в) колективна робота